

-NAGYKORÚSÁG-
(Korszerű-e az építészet?)

DLA ÉRTEKEZÉS

SZÉCSI ZOLTÁN

BME ÉPÍTÉSZMÉRNÖKI KAR
Ipari és Mezőgazdasági Épülettervezési Tanszék

-2007-

-KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS-

-Hála és tisztelet illeti meg e helyen mestereimet-

**Jánossy György
Laczkovics László**

**Georg Várhelyi
Polónyi Károly**

**Lázár Antal DLA
Sylvester Ádám DLA**

-Köszönet a támogató baráti szavakért-
Koris János DLA

-Köszönet a baráti együttműködésért-
Váncza László

-Köszönet feleségemnek, a kitartó támogatásért-
Ruttkay-Miklián Ágota

-MI IS LEHET A CÉLJA EGY ILYEN DOLGOZATNAK-

-MIÉRT A CÍM: „NAGYKORÚSÁG”-

-APOLÓGIA, AVAGY AZ ÉPÍTÉSZET ÉTOSZA-

-A MÓDSZER-

-TARTALMI FÖLÉPÍTÉS-

„Csak én bírok versemnek hőse lenni,
Első és utolsó mindenik dalomban,
A Mindenséget vágyom versbe venni,
De még magamnál tovább nem jutottam.”

-0. BEVEZETÉS-

A XX. század egyetemes lírájának, véleményem szerint, egyik legnagyobb alakja, Babits Mihály írta e megrendítő sorokat, „A lírikus epilógja” című versében. Gondolatait akár értekezésem mottójául is választhatnám, olyan mértékben tükrözik eddigi élettapasztalataimat, építészeti pályám eddigi alakulásának tanulságait. Szavai rezonálnak az Építészetről, mint az emberi kreativitás egyik legsajátosabb megnyilvánulási formájáról, és szuverén, autentikus, alkotó művészeről, az Építészről alkotott gondolataimmal.

Előrebocsátom, hogy vizsgálataim során az Építészetről, mint az emberi elme által a platóni ideák szintjén megalkotott, tiszta, absztrakt alkotmányról fogok beszélni. A szakmáját gyakorló építész szemével tekintve a szerzői művet létrehozó alkotói folyamat egészére - erre a tervezés és a megvalósulás szintjén nagyon egyéni, ugyanakkor mélyen a civilizáció és a kultúra általános tendenciáiban, történet-folyamában gyökerező társadalmi jelenségre -, nem nehéz megállapítanunk, hogy a napi gyakorlat problémái, az építészek, beruházók, kivitelezők többségének általános felkészültsége, illetve felkészületlensége igen távol állnak a platóni ideák világától. Hiszem és vallom azonban, hogy az elmúlt száz esztendő viharainak, és a Jelenkor minden értéket viszonylagossá tevő korszellemének sokszor inkább romboló, semmint értékteremtő trendjei által generált válságjelenségek dacára, létezik az

építészetnek ez az értelmezési síkja, éteri tisztaságú dimenziója, ahol megmérgethnek a jövőt féltő szándékkal megfogalmazott gondolatok, és ahol állításaim valóság tartalma is igazolást nyerhet.

-MI IS LEHET A CÉLJA EGY ILYEN DOLGOZATNAK-

Ennek megválaszolása előtt induljunk ki abból a fordított kérdésfeltevésekből: mi az, ami biztosan nem lehet az.

-Nem célom, hogy átfogó és teljes kritikai elemzését adjam a címben jelzett témának.

-Nem célom, hogy eszme-futtatásom bölcséleti műnek mutakozzék.

-Nem célom, hogy „örök igazság” mondasson ki az általam leírt mondatokban.

-Nem célom mindenáron új (soha máshol nem fellehető) gondolatok kimunkálása és papírra vetése.

Dolgozatom, tehát, sokkal inkább szabadon szárnyaló kiindulási pontokat jelöl ki maga elé, amelyekhez szabad asszociációk laza rendszerét rendelve kíván, a magának kijelölt úton, a maga által kitűzött cél felé haladni, és mindeközben tárgyáról következtetéseket levonni, semmint, hogy szigorú értelemben vett, tudományos igényvel felépített bölcséleti értekezés kívánna lenni.

-MIÉRT A CÍM: „NAGYKORÚSÁG”-

Értekezésemben a „nagykorúságot”, mint metaforát használom. Ennek megvilágítására három szubjektív okot hozhatok föl. Ezek önmagukban, de ok-okozati összefüggésükben együttesen talán még inkább felelhetnek a cím választására vonatkozó kérdésre. Tegyük tehát három kirándulást a metaforák kertjébe.

-Az első ok egy sejtés apropója (az első kirándulás).

Tanulmányomban az **Építészetet** teszem a vizsgálat tárgyává. Az Építészetet, amely az elmúlt évszázad, különösen, pedig a legutóbbi évtizedek során, óriási

változásokon ment keresztül, amely változások által generált folyamatok napjainkban is, megállás nélkül, heves intenzitással zajlanak. Úgy vélem, hogy az Építészeti egész területére kiható, mély strukturális változások ezek, amelyek a Modern mozgalomban gyökereznek. Fölmerül a kérdés: a történelmi-társadalmi változások mozgásterében fejlődő, változó építészeti **ontológiai fejlődésében** milyen helyet foglal el ez az eddig még soha nem tapasztalt létállapot, és milyen sajátos tudatállapotot eredményezett annak ténye az Építészeti jelenségében. Igaz lehet-e az a sejtésem, hogy a XX. század forradalmi változásai által generált sajátos létállapot legalább ennyire sajátos tudatállapotba – a „**nagykorúság**” állapotába juttatta az Építészeti, és annak gyakorló alanyát, az Építészt?

-A második ok: a „nagykorúság” és az Építészeti oktatása (a második kirándulás).

Hogyan reagál az Építészeti önreflexiója, képes-e egyáltalán érdemben reagálni erre a sajátos helyzetre? Fölmerül a kérdés: megragadható, leírható-e az Építészeti és az Építészeti sajátos tudat- és létállapota? A kérdéskör átvezet az oktatás érzékeny, és nagy jelentőségű területére, amely - véleményem szerint - a szakma művelésének szuverén, kiemelt fontosságú területe. Olyan terepre jutottunk tehát, ahol felnőtt, épphogy csak a „**nagykorúság**” állapotát elérte, ezért önnön személyiségi-szocializációs fejlődésük talán a legérzékenyebb szakaszába belépett, önálló cselekvésre, döntéshozatalra kész **Emberek** találkoznak (sokszor életükben először) az Építészeti komplex világgal. Ennek jelentőségét, lévén, hogy az oktatásban lassan két évtizede magam is, aktívan részt veszek, talán szükségtelen tovább hangsúlyozni. Megtanulható és átadható-e, és ha igen, milyen kritériumok mentén az a tudásanyag, ami az építészeti gyakorlásához elengedhetetlenül szükséges? Lényegét tekintve: mi ez a tudásanyag, amely szükséges, és elégséges feltételét jelentheti a szakma művelésének?

-A harmadik ok, a szubjektív elem (harmadik kirándulás).

Megállapítható: a tervező építészként a szakma élvonalában eltöltött, majd két évtizedet fölölöző időintervallum - mennyiségét tekintve, és a modernkor emberének időérzését, szocializációhoz kötődő időfelfogását alapul véve - formálisan megfeleltethető a tizennyolcadik életévhez kapcsolódó korszakhatárral, amit, összefoglalva, a **nagykorúvá érés** pillanatának szokás nevezni. És valóban: úgy

érzem, hogy pályám, tervezői **praxisom** elmúlt néhány évében bekövetkezett az a minőségi változás, amely adekvát megfelelője lehet az érettség e lelki - fizikai állapotának.

Építész-létem fenti, három összetevője, ezek speciális idő- és térbeli együttállása, úgy vélem, hogy talán további magyarázat nélkül is indokolják értekezésem cím- és témaválasztását. Ha mégsem, úgy az alábbi gondolatmenet talán további érvekkel szolgálhat a témaválasztásom, és értekezésem szubjektív hangneme védelmében.

-APOLÓGIA, AVAGY AZ ÉPÍTÉSZET ÉTOSZA-

Doktori cselekményemet egyéni felkészülés keretében folytattam le, amelynek során eljutottam értekezésem témaválasztásának problematikájához is. Fölmerült a kérdés: az építészet egy, általam önkényesen kiválasztott, szűk területére koncentrálnam-e mondanivalómat, amely, talán, sokkal inkább „egyértelmű” eredmény felmutatását eredményezhetik, avagy dolgozatom kapcsán - építész-pályám második évtizedének csaknem a végéhez érve, innen mintegy visszatekintve -, inkább összegezzem szubjektív gondolataimat, tapasztalataimat a Kortárs Építészet Jelenségéről, a véleményformálás szabadságával és bátorságával. Ezzel párhuzamosan pedig - ugyancsak e dolgozat apropóján - számvetést készítek eddigi építész-tevékenységemről is, amely két fő összetevőből áll. Egyrészt a két évtizedet fölölelő tervezői praxisomból, amelyet tizenöt éve vezető tervezőként folytatok, másrészt a másfél évtizedes oktatói tevékenységemből, amit a Budapesti Műszaki Egyetemen, fejtek ki, és amit nyolc éve immár főállásban gyakorlok. A témaválasztás kapcsán döntésemmel teret engedtem szintetizáló hajlamomnak - a nagyobb kihívás veszélyeit is vállalva. Véleményem szerint e „számvetést” az alkotó építésznek időről-időre el kell végeznie, és mi lehet erre alkalmasabb apropó, mint egy széles szakmai kör előtt lefolytatott doktori eljárás aktusa?

Mielőtt a teljes szubjektívizmus vádjával illetnének, hadd nyúljak ismét egy idézethez. Babits Mihály mottóként idézett versrészletével nagyon rokon gondolatokat pendít meg Prof. Dr. Meggyesi Tamás építész, urbanista, aki egy tanulmányában így fogalmaz: „Az építészetet soha nem a 'tudományos' kutatás, hanem az alkotó

építészet, és annak kritikai önreflexiója vitte előre.” (A külső tér. Fejezetek egy építészeti térelmélethez. Urbanisztikai füzetek, BME 2004.). Állítása igazságát magam is vallom, azzal mélyen egyetértek...

Meggyőződésem, hogy a megismerés igényéből eredeztethető, legbelülről fakadó kérdések, az egyéni megközelítések és önreflexiók halmaza, azok sokszínűsége hordozzák magukban azokat a válaszokat, de legalábbis azok csíráit, amelyekből a „nagy egész” tendenciái - sok-sok, hasonlóan nyitott dolgozat megszületésével, szakavatott ítések, szakírók, bölcsészek tollából - kirajzolódhatnak.

A kérdések, amelyeket értekezésemben fölteszek, és az azokra adott válaszaim tehát egy szakmáját gyakorló építész nagyon szubjektív reflexiói lesznek e beláthatatlanul nagy, és bonyolult jelenség-halmaznak, az Építészeti világának néhány, fontosnak tartott, kiragadott aspektusára. Olyan területeket és témákat érintek, ahol, és amikben tisztán látni a kortárs szemével nehéz. Úgy vélem, hogy a dolgozatomban megjelölt vizsgálati pontok, azok megközelítésének, tárgyalásának, leírásának módja, és a téma kapcsán kifejtett gondolataim jól közelítik, és lényegüket tekintve leírják az Építészeti életvilág komplexitását - a szakma gyakorlásának objektív, megalapozott és hiteles elvi és gyakorlati feltételrendszerét. Meggyőződésem, hogy ez olyan alapvető kérdéskör, amelynek beható vizsgálata minden alkotó Építész számára kötelező erővel bíró erkölcsi parancs.

-A MÓDSZER-

Ez a fenti, hitvallásnak is beillő érvelés dolgozatom védelmében rímel a dr. Meggyesi Tamástól választott fenti idézetre. Az ő megközelítése is metsző pontossággal jelöli meg azt a vizsgálati módszert, amely, számomra, az Építészeti leginkább elfogadható és gyakorolható vizsgálati módszerét jelenti.

Az **induktív vizsgálati módszer** alkalmazása során a fölkészült „kutató” az **egyes jelenségek** beható vizsgálatából jut el, következtetéseivel, az **általános kategóriák** szintjére. Ezt értekezésem első szakaszában próbálom meg részletesebben kifejteni.

-TARTALMI FÖLÉPÍTÉS-

Értekezésem tárgyalási szakaszában az alábbi szakaszolás szerint, négy főfejezetre bontva fejtem ki mondandómat. A főfejezetek további alfejezetekre bomlanak, a tartalmi mondanivaló függvényében, és minden főfejezet végén általános tanulságokat vonok le (konklúzió).

Elsőként

Tehát, általánosságban, egy, a Kortárs Építészet világának és jelenségeinek elemzésére szolgáló módszert vázolok föl, amelyet, általában, értekezésem tárgyalási szakaszában, magam is fogok alkalmazni - fölvetéseim, gondolataim alátámasztására. **-INDUKCIÓ-**

Másodszor

A Kortárs Építészetnek az idő - történet dimenziójához köthető lét- és tudatállapotát szeretném vizsgálni. Vizsgálom, hogy a XX. század folyamán bekövetkezett forradalmi változások konszolidálása milyen reakciókra készítheti a Kortárs Építészet jelenségét (esztétika kontra etika - az Építészet „hazatalálása” / „tékozló fiú” - kánon nélküli építészet / az építészet lehetséges axiómái). **-ÉPÍTÉSZET-**

Harmadszor

A „korszerűség” fogalmának sajátos értelmezésével a Kortárs Építészet leírhatóságát boncolgatom, amely átvezet az építésszé válás, a tanítás – tanulás folyamatának érzékeny, és nagy jelentőségű, valamint az építészeti praxis, a szakmagyakorlás nem kevésbé fontos területére. Mindkét terület az Építészet alanyát, az EMBERT helyezi a vizsgálódás homlokterébe, mint a tanulás és a megismerés folyamatában résztvevő főszereplőt.

Ugyanitt érintem a Kortárs Építészet mai állapota által felszínre hozott építészeti aspektusok némelyikét is - ugyancsak a teljesség igénye nélkül. Olyan aspektusokat, amelyek, véleményem szerint, fontos, új tartalmakat jelenítenek meg korunk építészetének világában, és nemcsak a megváltozott lét- és tudatállapotban alkotó építész reflexiójára érdemesek, hanem érdemi reakciókat kell, hogy kiváltsanak korunk gondolkodó emberéből is. **-EMBER-**

Negyedszer

Néhány munkám (tervek, épületek) rövid, tömör elemző bemutatására vállalkozom, amelynek során használok az értekezésem tárgyalási szakaszában bevezetett fogalmakat, néhány, talán általános érdeklődésre számot tartható tanulság levonásával (az indukciós vizsgálati módszer jegyében). Itt röviden sort kerítek Mestermunkám részletesebb bemutatására is, annak értekezésemhez való illeszkedési pontjait érintve. **-PRAXIS-**

Ötödször

Záró gondolatok után értekezésem tömör összefoglalása következik. **-VÉGEZETÜL-**

Hatodszor

Téziseim megfogalmazására kerítek sort. **-TÉZISEK-**

Hetedszer

Az értekezés érdemi szakaszának rövid, angol nyelvű összegzésével fejezem be a dolgozatomat. **-SUMMARY-**

Addenda

Értekezésemhez öt kiegészítést csatolok, mellékletek formájában, a tartalmi részek értelmezését, magyarázatát, azok hivatkozásait dokumentálandó és elősegítendő szándékkal. **-1. - 5. számú Függelék-**

-„PÁRHUZAMOSSÁG”-

-IDÉZETEK-

-„TERVEZŐI ATTITÚD”-

-AZ INDUKTÍV VIZSGÁLATI MÓDSZER-

-KONKLÚZIÓ I.-

-I. INDUKCIÓ-

Intuitív-induktív vizsgálati módszer.

A következőkben a tanulmányom vizsgálati módszeréről szeretnék röviden írni.

-„PÁRHUZAMOSSÁG”-

A nagy mesterek - tervezők, teoretikusok és építők - nagyon sokszor és nagyon sokat írtak már az építészet egészéről, és annak szerteágazó részterületeiről. Mi újat lehet mindehhez hozzátenni?

Igen sokszor, nem kis frusztrációval konstatáltam doktori folyamatom felkészülési időszakában, hogy gondolataim közül néhány lépten-nyomon visszacsengett az általam olvasott forrásmunkákban, azokat mintegy „fölfedezni” véltem bennük. Sőt, az is többször előfordult már velem, hogy pályázati terveim, építészeti tanulmányrajzaim készítésének kezdeti szakaszában, éppen, csak túl a koncepcióalkotás ihletett pillanatán - megnyugodva a választott irány helyességében - rövid idő elteltével szinte kísérteties hasonlóságot fedeztem föl valamely, általam addig nem ismert publikációban az imént éppen, hogy csak kitalált építészeti koncepcióval.

Ezeket a csalódásaimat végül is eddigi élettapasztalataim tanulságai segítettek feloldani: a gondolati párhuzamosság nem idegen kultúránktól és civilizációnktól. Ennek egyik leghíresebb példája a Bolyai János hiperbolikus geometriája, amely Euklidész párhuzamossági axiómájának kiiktatásával a hiperbolikus geometria megszületését jelentette, a „semmitől egy ujj, más világot” teremtve. Ezzel szinte teljesen egy időben, tőle térben igen távol, Lobacsevszkij orosz matematikus szinte

pontosan ugyan erre a végkövetkeztetésre jutott. Sőt az idős kortárs, a nagy Gauss is bejelentette, hogy a probléma megoldását ő maga is, fiatal kollégáit megelőzve megtalálta, de a fejtegetéseiben taglalt állítások és következményeik túlzottan merész, forradalmi volta miatt még nem látta elérkezettnek az időt eredményeinek rendszerezésére és publikálására.

A gondolati párhuzamosságok megléte tehát számomra a tradíció erejét, jelenlétét és folytonosságát jelenti, semmint, hogy bármiféle csalódásra kellene, hogy okot adjon. A gondolkodó ember a kultúrtörténet folyamában újra meg újra, ha úgy tetszik, ciklikusan rábukkan bizonyos alapigazságokra, de mindig más-más kontextusban találkozik velük. Az építészetben is - elméletben és gyakorlatban egyaránt - rendszerint ciklikusan visszatérő, avagy váratlanul előbukkanó „őstípusokkal”, örök-visszatérő kategóriákkal találkozunk, amelyek éppen ezért, talán örök problémákat takarnak. Az építésznek (a „művésznek”) kell azután, eme őstípusokat a saját művében, az IDŐ, a HELY, a TÖRTÉNET kategóriái szerint, a korszellemnek megfelelően, újrafogalmaznia, jelentéstartalommal megtöltenie.

-IDÉZETEK-

Értekezésemben sok idézetet használok, mondandóm alátámasztására, a leírtak illusztrálására gyanánt. Teszem ezt úgy, hogy közben tisztában vagyok vele: gondolataim kifejtése során a szövegösszefüggés belső kohéziója, logikai következetessége is elengedhetetlen feltétele kell, hogy legyen az önálló gondolatmenet megalkotásának, amelynek szolgálatába állítom a másoktól idézett gondolatokat.

A tény, hogy dolgozatomban jó néhány megállapításához idézetek sorát illesztettem, meglátásom szerint a leírt gondolatok értékét növeli, semmint, hogy bármiféle „plágium” vádjának szolgáltathatna alapos okot. Tegyük ugyanis föl, hogy valaki képes elvégezni azt az emberfölötti vállalkozást, hogy minden létező szakirodalmi forrást átolvas és rendszerez, előre kitűzött cél nélkül, majd megszerzett tudása birtokában, mintegy második lépésként, pusztán logikai úton, egy adott témakör (dolgozat) elkészítésébe kezd. Ezt az elhatározását, feltehetően, ugyanúgy sikerrel

véghezviheti, különösebb egyéni invenció nélkül is, mert az „általánosból” (értsd a szakirodalom egészéből) von le következtetéseket az „egyesre” (tehát az adott dolgozat témájára).

E módszerrel homlokegyenest ellenkezik, amikor valaki egyéni elgondolásaiból, élettapasztalatából, eddigi praxisának megélt tanulságaiból építi föl mondandóját, és mindebből (vagyis az „egyesből”) von le általános következtetéseket az „általánosra” (az ÉPÍTÉSZET egészére), és teszi mindezt úgy, hogy gondolatainak illusztrálásához kedvére, és bőséggel csemegézik a nagy mesterek írásos szellemi hagyatékából.

Sőt, szélsőséges esetben akár egyetlen saját gondolat papírra vetése nélkül, pusztán idézetekből is összeállítható lenne egy speciális témájú esszé, ahogyan azt a szerző szerkesztő elvének íve (célja és iránya) megkívánja. Véleményem szerint azonban akár így is, az „alkotó” teljes háttérben maradása esetén is szuverén szerzői mű jöhet létre, amennyiben a felszín alatt kitapintható a mögöttes szerkesztő elme módszeresen felépített vizsgálati iránya, tiszta és világos cél- és eszközrendszere, amellyel az által bejárni kívánt útnak mintegy a szolgálatába állítja a kiválasztott idézetek sorát. Sok igen kiváló antológia bizonyítja e pusztán elméleti gondolatmenet helyességét (Moravánszky Ákos M. Gyöngy Katalin: Monumentalitás; A tér; Kerékgyártó Béla: A mérhető és a mérhetetlen). Tanulásként levonhatjuk tehát, hogy különböző szerzők térben és időben távoli, egymástól független, szuverén megnyilatkozásaiból, mint **„egyes”** gondolatokból következtethetünk, egyetlen értekezés keretein belül is, mondandónk egészére, az **„általánosra”**, ha értekezésünk vezérfonala önálló gondolati rendszerben fölépített koncepción alapszik. Egyesből az általános felé: Ez az induktív vizsgálati módszer sajátja.

„TERVEZŐI ATTITÚD”-

Tervező építészként, és oktató tanárként tisztán elméleti fejtegetésekbe bocsátkozni, és „objektív” állításokat megfogalmazni az Építészet világáról - nos kevés ennél bizarrabb vállalkozást tudok elképzelni, belülről ismerve a tervezők világának bonyolult lelkeségét, labilitását, szubjektumát, heterogenitását. Doktori értekezést írni egy, a közhelyek szintjén (a lehető legbutább és legértetlenebb megállapítással) eleve „leszubjektívezett” műfaj keretében a tervező építész körülvevő világ

jelenségeiről, valóban hálátlan feladatnak tűnik. Ha számba vesszük még itt mindehhez az alkotó építészeknek azt a gyakran hangoztatott nézetét, mely szerint „a szakma mestere nem a szavak embere”, akkor a vállalkozásom tényleg kritikus pontjához érkezett. A tervező építész nem ír, hanem munkáival szólítja meg az embereket, és írja be a saját egy-másfél mondatát az emberi kultúra véget nem érő történetének naplójába. Ez a látszólag elsőre talán kényelmesnek tűnő tervezői alapállás azonban, a felszín alatt, nagyon is mély igazságtartalommal bír: ha elfogadjuk ezt az első hallásra valóban leegyszerűsítőnek tűnő megállapítást, akkor abban ismét felismerhetjük az indukció, mint megismerési módszer közvetett jelenlétét. Az alkotó építész saját, bonyolult alkotói tevékenységéből, tehát az **egyediből** következtet az **általánosra**, az Építészet egészére. És való igaz, hogy míg a szerzői mű létrehozásának kiindulási helyzete (a Helyszín, a Feladat, az Idő) mindig egyedi, addig végső célja mindig általános: eljutni az építésznek, az építészeti kategóriáknak az általánosságáig, a platóni ideák metafizikus világágába.

-AZ INDUKTÍV VIZSGÁLATI MÓDSZER-

Az induktív gondolkodást a matematika és a filozófia egyaránt ismeri. E megközelítési módszer vizsgálati módszerré való kiterjesztését nevezem intuitív-induktív vizsgálati módszernek, amelynek alkalmazása során az egyesből az általánosra vonatkozó következtetések vezetnek el az elérni kívánt célhoz. A fenti példák, analógiák, párhuzamok véleményem szerint megvilágosítják azt a sejtésemet, hogy az induktív megismerés (és bizonyítás) módszere az intuíció segítségével, az építésszé válás folyamata során megszerzett alapos tudás birtokában alkalmas az Építészet egyes részterületeinek, és komplex világának elemzésére, bemutatására, és egyúttal alkalmas általános érvényű következtetések levonására is. Egyesből az általános felé.

A fenti fejtegetésekből eredő következmény, ha úgy tetszik, erkölcsi parancs az alkotó Építész számára, hogy minden építészeti feladat, mű, meg kell, hogy alkossa a saját maga törvényszerűségeit, öntörvényű létének igazolását. Minden igazi építészeti alkotás egy mikrokozmosz, mini-univerzum.

És valóban: talán nem túl merész a megállapítás, hogy a XX. század forradalmi változásai következtében az Építészet a mindenséghez méri magát, a mindenséggel méri meg magát - története során először az emberi megismerés autentikus formájává vált.

A soron következő két pontban ezen állításomat próbálom meg tovább elemezni.

-KONKLÚZIÓ I.-

Az Építészet, egyfelől, mint alkotási folyamat, másfelől az Építészet önálló diszciplínája, mint a vizsgálat tárgya egyaránt leírható az indukció vizsgálati módszerével. Ezt tekinthetjük az Építészet önreflexiójának, amely a szakmagyakorlás szemszögéből közelíti tárgyát, de amely a „nagy egész” leírására és bemutatására is képes.

-Egyfelől: az alkotó építész egyéni invenciójából és a feladat egyediségéből az „egyesből”) kiindulva jut el szerzői művén keresztül az építészeti kategóriáik (az „általános”) rendszeréhez.

-Másfelől: az Építészet világa nem regulázható hivatalos esztétikai dogmák, nem kanonizálható kötelező, kizárólagos érvényű formai keretek közé, egységes művészi világkép esztétika rendszerébe, amely alkalmas lehetne magának a jelenségnek a vizsgálatára. Az alkotó építészek munkásságából (az „egyediből”) kiindulva lehet az építészet egészére (az „általánosra”) vonatkozó megállapításokat és előrejelzéseket tenni.

-IDŐ - „ÉLETIDŐ”-

-TÖRTÉNET ÉS TUDAT-

-TÖRTÉNET I.-

-Az építészet a XIX. és a XX. század fordulóján.

-TÖRTÉNET II.-

-Az építészet a XX. és a XXI. század fordulóján.

-TÖRTÉNET III.-

-Kitekintés (pillantás) a jövőbe.

-TUDAT I.-

-A Modern építészeti tudat ősforrása-

-TUDAT II.-

-Modern építészeti tudat-

-TUDAT III.-

-Kortárs építészeti tudat-

-KONKLÚZIÓ II.-

-II. ÉPÍTÉSZEZET-

IDŐ-TÖRTÉNET-TUDAT.

Nagykorúság és korszerűség, avagy a Kortárs Építészet tudatállapota.

-IDŐ - „ÉLETIDŐ”-

Az Építészet Jelensége, mint időben játszódó folyamat.

Kiss István DLA Ybl-díjas építész kiváló könyvet szentelt az építészet születése pillanatának („...és megszületék az építészet”. Építéstudományi Tájékoztató Központ, Budapest, 2003.). Könyvében tág teret kap az Építészet társadalmi jelenséggé, majd pedig önálló diszciplínává válása pillanatának bemutatása, e bonyolult folyamat időbeli kontúrrajzának megrajzolásával.

E könyv számomra két ponton mutatkozott példa értékű műnek.

Elsősorban, mert a születés aktusát időbeni is elhelyezi: a neolitikum „műszaki forradalmától” a római birodalom bukásáig terjedő időszakot vizsgálja, és időben – térben ezt a periódust jelöli meg a megszületés „pillanataként”.

Másodsorban azért, mert a szerző, könyvében, számomra nagyon szimpatikus vizsgálati módszert vezet be: filozófiai fogalmakkal, egyfajta „tudományos” igényű, módszeres és konzekvens fogalomhasználattal közelít témájához, az Építészethez. Ezen aspektusról értekezésem III. fejezetében fogok bővebben foglalkozni (dedukció - építésszé válás, tanulás / tanítás).

Kiss István DLA fent idézett könyvének alapvetésén haladva fogadjuk el a „megszületés” időbeli tényét. Valóban: az emberi Jelenség, az emberi gondolkodás története telis-tele van születés-mítoszokkal, amik lépten-nyomon át- meg átszövik a Történelem és a Kultúra minden területét (lásd a keresztény megváltástan időhöz

kötött történetiségét, Jézus Krisztus megszületésének pillanatával). Ontológiai értelemben, és a formális logika szabályai szerint azonban a születés aktusa után, indokolt, „nagykorúságról”, „érett korról”, „öregkorról” is beszélnünk, és urambocsá ’ az elmúlás, a „halál” kérdését is érintenünk kell.

Először tárgyaljuk, röviden, ez utóbbit. Logikus a következtetés: a születés pillanata után, az érett kor bekövetkeztét követően a folyamat időhöz kötött volta óhatatlanul el kell, hogy hozza az öregkornak, majd a megsemmisülésnek, és a halálnak a pillanatát is. A halál-vízió dekadenciája ugyanúgy szerves része kultúránknak (Sprenger: A Nyugat alkonya; Oto Bihalji-Merin: Él-e még a művészet?; Nietzsche és Kierkegaard filozófiája; Dosztojevszki írói univerzuma; Muszorgszkij zenei világa, Liszt: Haláltánca, Britten: Sinfonia da Requiem, stb.), mint a születés-mítoszok felemelő optimizmusa. A kortárs építészet művelőinek, kritikusainak és teoretikusainak soraiból jó néhányan erőteljes hangon hirdetik az „Építészet halálának” vízióját. És valóban: ha belegondolunk abba, hogy hányszor fuldoklik az építész a spekuláns megbízói ármányok és fondorlatok, a pitiáner telekuzsorás szemlélet gátlástalan profithajszolásának szorításában, amely csírájában elfojtja az építészeti alkotás létrejöttének már a puszta lehetőségét is, akkor hajlamosak vagyunk elfogadni ezt a pesszimista víziót. Látna az építészeti tervezés tömegtermelésének torszüleményeit, a mérhetetlenül sok selejtet, amit korunk új jelensége szül, néha valóban az az érzésünk, hogy semmi okunk az optimizmusra... E kérdéskör részletetekbe ható elemzése - mély társadalmi beágyazottsága okán - nyilvánvalóan további komoly erőfeszítéseket igényelne, amire azonban e tanulmány keretében természetesen nem vállalkozhatok.

Mindazonáltal személyes véleményem, hogy az Építészet valódi halála csakis az emberi civilizáció totális megsemmisülésének apokalipszisével eshet egybe. Az addig bekövetkező „halálok” az újjászületést is magukban hordozó, „irodalmi halálok” lesznek csupán, az újrakezdés alapfeltételei. Ami reményként megmarad, az a madáchi értelemben vett folytonos küzdelem és töretlen bizalom kategorikus imperatívusza: humanista hit az emberiség ismeretlen jövőjében.

Visszatérve a születés utáni létállapotok, és a Kortárs Építészetnek a Modernizmusban gyökerező mai lét- és tudatállapota megfeleltetésének izgalmas

kérdéséhez, fölmerül tehát a kérdés: életidejének („életkorának”) mely szakaszában tarthat ma az Építészet?

Meglátásom szerint az Építészet a Modern Mozgalom beköszönte, és konszolidálódása, valamint, általában, a XX. századi történelem viharos eseményeinek a hatására a „nagykorúság” tudati állapotába jutott.

Az esztétizáló „művészi” korszak megtagadásával a Modern Mozgalom új identitását a Jelenben találta meg. Ez egyúttal egy új művészeti korszak kezdetét is jelentette. Stiláris identitáskeresés helyett immár a Jelenből táplálkozó, „korszerű” esztétika progressziója, és az erkölcsiség, mint alkotói magatartás lett a meghatározó viszonyulási és viszonyítási mérce.

Az erkölcsi létállapotról való ébredés időbeni pillanata véleményem szerint közvetett bizonyítéka a nagykorúság tudatállapota beköszöntének.

-TÖRTÉNET ÉS TUDAT-

-Az Építészet és a „történet” viszonya-

A továbbiakban, első lépésben a XIX. és a XX. század fordulójától bekövetkező jelenséget, az eklektika megtagadásának pillanatát kísérem figyelemmel, az építészeti tudat megváltozásának aspektusából (I.).

Ezt követően az építészetnek az ezredfordulón körvonalazódó tudati állapotát próbálom fölvázolni, a XX. század által előidézett óriási változások fényében (II.).

Végezetül, a jövőbe való kitekintés jegyében, egy víziómat szeretném fölvázolni, amely szerint az Építész - tisztán erkölcsi alapon -, az Építészet és a Természet viszonyában közvetítő médiumként határozza meg magát, mint e játék egyik avatott főszereplőjét, amely talán magában hordozza egy újfajta alkotói módszer lehetőségét is (III.).

-TÖRTÉNET I.-

-Az építészet a XIX. és a XX. század fordulóján.

Az avantgárd radikális szakítása a múlttal, a „történetiség” fogalmával a hetvenes évekre az Építészet mély válságába torkollott. A posztmodern heves antitézise a felületen visszahozott egyfajta, igen sajátos, múlt felé fordulást, ami azonban a nyolcvanas évekre (tehát igen hamar) kifulladt. Megint vákuum keletkezett, amely arra hívta föl a figyelmet, hogy a modernizmusnak, tehát a „**korszzerűnek**” tisztázni kell viszonyát a történetiséggel. Ezzel a felismeréssel már egyetemista koromban is szembesültem, a nyolcvanas évek derekán, prof. dr. Bonta János egyetemi tanár kortárs építészeti előadássorozatának a meghallgatása után. Gondolataimat a tárgy lezárásához szükséges kötelező feladatként vettem papírra, 1985-ben. Írásom keletkezésének időpontja tehát a „kortárs” építészet posztmodern periódusának a végéhez köthető, amely ismét érzékeny változások, és az útkeresés állapotának az időpontját jelentette.

A teljesség, és talán a jobb érthetőség kedvéért rövid, „EKLETIKA -1985.” címre hallgató esszémet, teljes terjedelmében, értekezésem végéhez csatolom, a 2. számú Függelékben. A szöveget, idevágó megállapításai miatt, szinte változtatás nélkül közlöm, csupán néhány apró stilisztikai módosítást hajtottam benne végre.

A cikk megírása (és a posztmodern „elmúlása”) óta eltelt, több mint húsz esztendő távlatából visszatekintve, ma úgy látom, hogy az avantgárd mozgalom nem elszakít, hanem éppen fordítva: új kialakításával lehetőséget biztosít korunk embere számára a múlttal való kritikai alapállású szembenézésre, és ezt meghaladva, a régmúlt ősidejével (esetünkben a népi, paraszti kultúrák építészetével) való kapcsolatteremtés összekötő hídjának újjáépítésére. Az avantgárd, mint „tékozló fiú”, megtagad mindent, ami múltját, történeti identitását mindez ideig jelentette, hogy aztán visszatérjen saját történetéhez. Mi más ez, ha nem az építészet egyfajta sajátos öntudatra való ébredésének a megnyilvánulása? Az avantgárd analitikus, szétválasztó-elemző szemléletét innentől kezdődően, a „tékozló fiú hazatalálása” után, egy szintetizáló-elemző megközelítésen nyugvó, újfajta szintézisnek kell magába integrálnia, amelynek egyik legfontosabb föladata, az egyes alkotórészek

ismételt „összerakásán” túl, hogy tisztázza viszonyát a „történettel”, mint a mindenkori Jelen megkerülhetetlen alapkategóriájával.

-TÖRTÉNET II.-

-Az építészet a XX. és a XXI. század fordulóján.

Az építészet tehát új öntudatra ébredt. Ismeretanyagának, eszközrendszerének, anyagtanának, szerkezetinek hihetetlen bővülésével egyre újabb és újabb területeket hódít meg. A XX. század élményanyaga, fölfedezései, anyag- és szerkezeti ismereteinek robbanásszerű bővülése, eszközrendszerének hihetetlen kiterjedése újabb és újabb határok ledöntését eredményezik. Olyan mennyiségi változásokat, amelyek minőségi változásokat generálnak. Az átvitt és konkrét értelemben felszabadított óriási energiák új feladatok elé állítják az Építészetet, és művelőjét, az Építész: **kontroll alatt tartani e kiszabaduló energiát – ez a kor építésének igazi művészi és erkölcsi kihívása.**

Az új tudati szintre emelt építészet önreflexióra képes. Saját törvényszerűségei önálló életre indítják, külön tudománnyá válik. (kell-e annál több érv ezen állítás igazságát bizonyítandó, hogy doktori értekezéseket szentelnek az Építészeti Jelenség legkülönfélébb megnyilvánulásainak?). Még soha eddig nem tapasztalt kategóriák, fogalmak és képzettársítások kellenek önazonosságának (identitásának) meghatározásához. A jövő építészetnek többé nem lesz szüksége skatulyázó kategóriákra, az izmusok mankójára önazonosságának meghatározására. Véleményem szerint az alkotó egyéniségének kisugárzása, gondolati gazdagsága és szakmai felkészültsége, erkölcsi alapállása, haladás és innováció iránti elkötelezettsége, és feltétlen tisztelete a Természet és a Hagyomány felé együttesen képezik azt az esszenciát, amely magában hordozza az egyedi és megismételhetetlen, a csak akkor és csak oda létrehozható egyediség (az építészeti Mű) megszületésének a biztosítékát. Mindehhez természetesen elengedhetetlenül szükséges egy szilárd erkölcsi és anyagi alapokon nyugvó, tudás központú társadalmi berendezkedés, amelynek léte, vagy nemléte döntő befolyással bír az Építészet egészére. A Társadalom közege az a **Színház**, amelyben az Építész monodrámájának (fő)szerepét játssza.

Dr. Vámosy Ferenc írja e témában, a Modern Mozgalomnak szentelt tankönyvében:

„A kötetlenség és tetszőleges választás lehetősége birtokában mindenki saját felelőssége tudatában döntheti el, hogy a modernizáció egyetemes emberi értékei közül milyen értékeket választ. Az értékorientáció azonban hatással van az építészeti művekre és ezeken át a használók közösségére és a jövőjére. Az építészek alkotói felelőssége ezért nem csökkent, hanem növekedett. Személyes jellegű és megkerülhetetlen: a választás terhe alól senki nem térhet ki.” (dr. Vámosy Ferenc: A Modern Mozgalom és a későmodern. Az építészet története. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 2002. 17.-18.oldal.)

A teljes idézetet beillesztettem a dolgozatom III. számú függelékébe, idevágó tanulságai miatt.

Valójában tehát a Modernizmus, mint eszme, soha nem ért véget, és véleményem szerint nem is fog soha véget érni. Olyan döntő fordulat elindítójává vált, amely alapjaiban megváltoztatta az emberi kreativitás e különös megnyilvánulásának - az ÉPÍTÉSZETNEK - az egészét, s e változásoknak, azóta is, elsődleges viszonyítási pontja maradt.

-TÖRTÉNET III.-

-Kitekintés (pillantás) a jövőbe.

A klasszikus értelemben vett építészeti kánon nélküli építészet, avagy az Építészet axiomatikus felépíthetősége (gondolatkísérlet).

Mi marad akkor hát? Mik azok az alappontok, amelyre az építészet alkotmánya újból fölépíthető? Talán létre hozhatók az építészet axiómái, azok az építőkövek, amelyek minden alkotó tevékenység gondolati alapját, viszonyítási pontjait képezhetik.

Létezhet-e ilyen általános érvényű „axiómarendszere” az építészetnek? Jól tudjuk, hogy a matematikának van. És ha a matematikát nem, mint elvont „műszaki” tudományt nézzük, hanem egy olyan tiszta gondolati építményt, amely a konzekvens, módszeres és logikus gondolkodás mintájául szolgált, már kialakulásának kezdetekor, akkor nem tűnik a vállalkozás lehetetlennek. Az axiómák rendszere nem

gátolja az intuitív elmét (a matematikában a nagy gondolatok mindig intuíció útján születtek, s e ponton a matematika legalább annyira művészet, költészet, mint egzakt tudomány), hanem inkább segíti annak kibontakozását, a fogalmak tiszta meghatározásának szintjén, amelynél egyszerűbbet (igazabbat) már nem lehet állítani.

Az építészettel kapcsolatban is állandóan napirenden tartották a kérdést: művészet-e, avagy mérnöki tudomány, vagy ezek miféle elegye egyáltalán? Véleményem szerint ez a kérdés régen eldőlt: az építészetnek ugyanúgy sajátja a módszeres gondolkodás, a racionális gondolati felépítettség, egy bonyolult tér mérnöki leképzése az eszközrendszer által, majd megépítése, egy másfajta eszközrendszer segítségével, mint ahogyan sajátja az alkotás pillanatának időtlen, mérhető dimenziók nélküli csodája is. A kettő egymást feltételezi, nincs valódi építészet ezek egymásra épülő aktusa, a kettő szimbiózisa nélkül.

Személyes meggyőződésem ugyanakkor, hogy a fentiek tudatában, de csakis azok tudatában kijelenthetjük: az öntudatára ébredt építészet az emberi Jelenség egyik legszebb alkotása, a szó legnemesebb értelmében vett, magasrendű rendű MŰVÉSZET. Az építészeti mű felől közelítve a vele leginkább rokon műfaj a költészet. Itt természetesen nem a „lila köd világát”, hanem (talán nem túlzás állítani) az arisztotelészi POIÉSZISZ értelmezése (Arisztotelész: Poétika) szerint fogalmat használom.

Le Corbusier írja, híres könyvében:

„Az építészetnek más értelme és más célja van, mint hogy megmutassa a konstrukciót, vagy igényeket elégítsen ki (igényeken a hasznosság, a kényelem, a praktikum fogalmát érve). Az építészet a par excellence művészet, amely eléri a platóni nagyságot, a matematikai rendet, gondolkodást, s érzelmi kapcsolatrendszerek segítségével a harmónia érzését kelti.” (Le Corbusier: Új építészet felé. Corvina Kiadó, 1981. Ford.: Rozgonyi Ádám)

Két, egymásnak látszólag ellentmondó állásfoglalás (idézetek dr. Vámosy Ferenc: A Modern Mozgalom és a későmodern című egyetemi tankönyvéből. Nemzeti Tankönyvkiadó, 2002.), amelyek az Építészet „axiomatikus

felépíthetőségének” elvont témájában talán szemléletes megközelítést nyújthatnak a vizsgálódás számára.

-Az első:

„Azok az alapelvek, amelyekre egy művészet épül, akkor tökéletesek, ha semmiképpen sem lehet eltérni tőlük.” (Étienne Louis Boullée)

-A második:

”Semmit sem szabad visszakívánnunk
ami elmúlt
csak az örökké új van,
amely a múlt kibővített elemeiből
formálódik,
mert az igazi vágy mindig alkotó,
újat, jobbat teremt.”

(Johann Wolfgang von Goethe)

Vajon tényleg ellentmond-e egymásnak ez a két, látszólag ellentétes értelmű állítás? Véleményem szerint éppen, hogy nem, amennyiben az „alapelveken” azt az erkölcsi minimumot, azt az alapigazság-sort értjük, amit talán az építészet axiómáinak nevezhetnénk, és amelyek minden intuíció (a szubjektív gondolat) viszonyítási pontja lehetnének, és amelyek – ha igazak – szilárd alépítményül szolgálhatnak a legszárnyalóbb, legköltőibb építészet gondolatnak, az „örökké újnak” is. Itt említendő egy másik fontos tényező, a kritikai szemlélet meghonosításának szükségessége az építészeti köztudatban, amelynek véleményem szerint meghatározó, általános, tehát mindenre kiterjedő aspektusává kell válnia a szakmagyakorlás hétköznapijainak.

A kritikai alapállású építészet létrejötte feltételezi az építészet nagykorúságát, és korszerűségét, mint a priori adottságokat. Létre kell hozni, és létre is hozható a legobjektívebb, minimális építészeti kategóriák axiómarendszere. Ez nem jelent szigorú dogmákkal megalapozott, zárt tudományos rendszert (az fából vaskarika

lenne), hiszen a „másik” (az intuitív, művészi) oldal nélkül az Építészet soha nem lesz teljes.

Ez talán magában hordozza egy újfajta alkotói módszer lehetőségét is. Ismét egy kis kitérő az analógiák világába: értekezésem 4. számú Függelékéhez idézetek sorát illesztettem, amelyek a matematika axiomatikus megalapozásáról szólnak. A kérdésföltevés izgalmas analógiájaként, talán nem haszontalan a kiválasztott idézetek áttanulmányozása...

-TUDAT I.-

-A Modern építészeti tudat ősforrása-

Az Emberi Jelenség térben és időben játszódó történetében semmi sincs előzmények nélkül. Nincs ez másképpen a Modernizmus eszmetörténetében sem.

A **paraszti - népi építészet** a kollektív emlékezet tudati ősállapota: az építészet öntudatra ébredés előtti momentuma. Az öntudatra ébredés utáni pillanatban az „Arts and Crafts” mozgalom, majd ezt követően a BAUHAUS és a MODERNIZMUS a paraszti kultúrák építészetének mintájára, a funkcionalizmus, és az új anyagismeret módszertanának bevezetésével az építészet legtisztább, legelemibb mélyrétegeiig, az esszenciáig nyúl vissza.

A paraszti - népi építészetben tehát a Modernizmus az érett, a „**nagykorúság**” és a „**korszerűség**” kritériumait 'a priori, tehát ha úgy tetszik öntudatlanul magában hordozó építészeti őstípusát („archetípus”) ismerhette meg. Azt az Építészetet, amely a korszerűség és a nagykorúság „protomodern” kategóriáit a maguk nyers totalitásában jeleníti meg, elemi erővel. A paraszti - népi építészet tehát, spontaneitásával, sajátos tudatosságával, ökonomikus voltában, díszítő-absztrakciós kedvével, funkcionalizmusával, véleményem szerint, minden progresszív építészet ősforrása is egyben.

Ennek illusztrálására ismét tegyünk egy kirándulást az analógiák kertjébe.

Népi avantgárd, avagy Penderecki „Lukács Passiójának” példája - mint fogalmi képtelenség?

„Penderecki és társai elindultak az újfajta egyszerűség keresésére, s ezt fel is fedezték. Elérték, hogy az avantgárd elfogadhatóvá vált Kelet-Európában éppúgy, mint Japánban vagy Dél-Amerikában, stb. Ez komoly eredmény. A hangok, amelyekből Penderecki zenéjét komponálja, és a módszer, ahogyan jegyzi, az egész előadói apparátus elé állított feladatok gyakorlati érzékről tanúskodnak, s bővelkednek olyan megoldásokban, amelyeket az avantgarde korábbi vezérei (Boulez vagy Stockhausen) kétségkívül túl egyszerűnek ítélték volna. A lengyel zene tehát „népi avantgarde” (fogalmi ellentét?), amely olykor békéltetőn kezet nyújt az „arriergarde”-nak.” (Herman Trotter amerikai zenekritikus.) (Ludwik Erhardt: Találkozások Krzysztof Pendereckivel. Ford.: Esztényi-Lawnik Eszter Zeneműkiadó. Budapest, 1981.)

A konkrét témában további idézeteket mutatok be értekezésem 3. számú Függelékében (-Ludwik Erhardt: Találkozások Krzysztof Pendereckivel. Zeneműkiadó. Budapest, 1981. Ford.: Esztényi-Lawnik Eszter.)

-TUDAT II.-

-Modern építészeti tudat-

A Modernizmus által megtestesített modern építészeti tudatnak, kialakulásakor - meglátásom szerint –, tehát két alappillére volt: a „nagykorúság”, mint öntudati állapot és a „korszerűség”, mint alkotói megközelítés. Mindkettő az erkölcsi viszonyulás elsőbbségét testesíti meg Ember és Természet viszonylatában.

1. A nagykorúság az önreflexióra, önkritikára-kritikára való képességet, a kritikai gondolkodás képességét jelenti az ember életében. Introvertált típusosságot, a feladatra, a helyszínre, a környezetre való koncentrációs képességét.

Charles Jencks építész teoretikus írja az alábbi gondolatokat, a késő modernizmus kontra posztmodernizmus témakörben.

„A modernista építészet jelentős szakmai stílus lett az ötvenes években, mert lehetővé tette az építész számára, hogy munkája függetlenségére összpontosítson, és minden mást figyelmen kívül hagyjon.” (A mérhető és a mérhetetlen. Építészeti írások a huszadik századból. Szerk.: Kerékgyártó Béla. 270 oldal.)

2. A korszerűség a Modernitás alapfelismerése, amelynek kategorikus imperatívusként történő deklarációját a „nagykorú” építészet számára ugyancsak a modernizmus kiteljesedése tette kötelező érvényűvé.

Walter Gropiustól való az alábbi idézet.

„My intention is not to introduce a, so to speak, cut and dried 'Modern Style' from Europe, but rather to introduce a method of approach which allows one to tackle a problem according to its peculiar conditions. I want a young architect to be able to find his way in whatever circumstances. I want him independently to create true, genuine forms out of the technical, economic and social conditions in which he finds himself instead of imposing a learnt formula onto surroundings, which may call for an entirely different solution. It is not so much a ready-made dogma that I want to teach, but an attitude towards the problems of our generation, which is unbiased, original and elastic. It would be an absolute horror to me if any appointment were to result in the multiplication of a fixed idea of 'Gropius architecture'. What I want is to make young people to see, how inexhaustible the means of creation are if they make use of the innumerable modern products of our age and to encourage these young people in finding their own solutions.” (Leonardo Benevolo: History of Modern Architecture. Volume Two. 652-653. old. The M.I.T. Press, 1985.)

Mindez, magyar fordításban, valahogy így hangzik (a fordítás tőlem származik):

„Célkitűzésem nem az, hogy egy Európából importált, töröl-metszett, úgynevezett „Modern Stílust”, hanem sokkal inkább egy megközelítési módot vezessek be, amely lehetővé teszi mindenki számára, hogy egy adott problémát a maga sajátosságában ragadjon meg. Azt szeretném, hogy egy fiatal építész képes legyen megtalálni a saját útját, akármilyen körülmények között is. Azt szeretném, hogy függetlenül alkothassa meg igaz, hiteles formáit, abból a technikai, gazdasági és szociális közegből merítve, amelyben tevékenysége során éppen találja magát, ahelyett, hogy egy tanult formulát alkalmazzon a környezetére, amely éppenséggel

egy teljesen másfajta megoldást kívánna. Az tehát, amit én tanítani szeretnék, nem egy készen kapható dogma, hanem egy általános viszonyulás a generációnk (korunk) problémáihoz, amely viszonyulás elfogulatlan, eredeti és rugalmasan változtatható. Teljességgel elfogadhatatlan lenne számomra, ha bármiféle kinevezés a 'Gropius-féle építészet' rögzített elképzeléseinek a másolására szólna. Amit én szeretnék, az éppen az, hogy a fiatal építészek láthassák, hogy milyen kimeríthetetlenek az alkotás eszközei, ha korunk számtalan modern termékét használjuk, és hogy bátorítsam ezeket az ifjakat saját megoldásaik megtalálásában.

-TUDAT III.-

-Kortárs építészeti tudat-

A Kortárs Építészet, véleményem szerint, leginkább a Modernitás által megteremtett erőterben tudja magát meghatározni és értelmezni. Progresszív megnyilvánulásai a Modernizmus progresszióján, a Modern Tradíció szerves kibontásán, kritikai elemzésén és továbbfejlesztésén alapszanak. A Modernizmus által megteremtett, sajátos „korszerűség” a Kortárs Építészetnek is lételeme, identitásának meghatározó tényezője.

-KONKLÚZIÓ II.-

A XIX. század és a XX. század fordulóján - addigi történetének legjelentősebb fordulópontján - az Építészet eszmetörténetében olyan folyamatok indultak el, amelyek a kibontakozó XX. század folyamán teljesen új tudati állapotba, új érettség szintjére juttatták az Építészet világát. Ezt az új szintet - szubjektív terminológiával - a „nagykorúság” metaforájával illetttem.

Az Építészet önálló diszciplínája számára a XX. század folyamán új horizontok nyitottak meg. E folyamat a XXI. századba lépve még tovább eszkalálódott, és - a tér-idő és a történet dimenziójához való szerves kötődése miatt - feltartóztathatalanul tart egy valószínűsíthetően bekövetkező (de bekövetkeztének idejét tekintve aligha prognosztizálható) „végállapot” felé.

A Kortárs Építészetre egyaránt vonatkoztatható a Modernitás „nagykorúságának”, és „korszerűségének”, mint életidő-metaforának, és mint meghatározó alkotói viszonyulásnak az érvényessége, és mindkettő erkölcsi-esztétikai parancsának talán soha el nem évülő hatálya.

-KORSZERŰSÉG I.-

-Dedukció-

-Tanulás - tanítás-

-KORSZERŰSÉG II.-

-Korhű interpretáció-

-KORSZERŰSÉG III.-

-A kortárs építészet leírhatósága-

-KONKLÚZIÓ III.-

-III. EMBER-

KORSZERŰSÉG, avagy a Kortárs Építészet leírhatósága I. **Az Építészet megismerése és az építészeti Megismerés.**

A következőkben a korszerűség három aspektusát vizsgálom. A korszerűséget, mint a tanulási folyamat vezérfonalát, a korszerűséget, mint a korhű hitelesség forrását, és a korszerűséget, mint a percepció és interpretáció, a jelenség leírhatóságának alapesetét, meghatározó kritériumát teszem a vizsgálat tárgyává. Mindhárom esetben a korszerűség mibenléte sajátos tartalmakat jelenít meg az Építészet alanya, az Ember számára, az építésszé válás bonyolult folyamatának útján.

-KORSZERŰSÉG I.-

-Dedukció-

-Tanulás - tanítás, avagy az építésszé válás folyamatának indító, de valójában soha véget nem érő aktusa-

Az előző fejezetben taglaltak, és Kiss István DLA remek könyvének tanulságai, tovább erősítettek bennem, egy, már régóta érlelődő fölismerést: hiányzik az építészképzésben egy elméleti tárgy, amelyet, összefoglaló címmel, talán „Kortárs építészet – a Jelenben élő Építészet” címmel lehetne illetni. E tárgyat a képzés negyedik évének tájékán helyezném el, amikor a hallgató már túljutott a derivatív szemléletű alapozó tárgyak analitikus tárgyalásmódján, és talán kész arra, hogy integrált (összetett), „egyetemi” szintű áttekintést kapjon az építészet komplex és bonyolult társadalmi jelenségének egészéről. A tárgy mottója: a „Jelenvaló Lét”. Célkitűzése, hogy korukat megérteni képes, annak problémáiban a tájékozódás, a véleményalkotás, a döntés és a cselekvés képességével felvértezett generációk,

tehát egyfajta sajátos „építészeti öntudatra” ébredt fiatal emberek hagyják el az egyetemet, diplomamunkájuk sikeres megvédése után.

A fogalmi kategóriák megkísérlik egységes keretbe foglalni az építészet panorámáját, és bemutatni azt, mint az Emberi Jelenség egyik legösszetettebb megnyilvánulását (univerzum - természet - ember - tér - idő - kultúra - civilizáció - **Építészet**), mint az emberi megismerés egy lehetséges, autentikus útját.

E tárgy a mindenkori jelenből indul tehát ki, annak átfogó elemzését, bemutatását tűzi ki céljául, és ezt követően terjeszti ki vizsgálatait: a történeti összefüggésekbe ágyazni a „kortárs” elvont fogalmát. A tárgy témavázlat-szintű bemutatását dolgozatomhoz csatolom, az 1. számú Függelékben.

E lehetséges új tárgy építész-képzésbe történő bevezetése tehát a kortárs építészet újfajta megközelítési módját célozza meg. A fent is hivatkozott 1. számú Függelékben taglalt, rövid tárgyleírás és tematika alapján kijelenthetjük, hogy általános célkitűzése, vizsgálati módszere deduktív megismerési (és tárgyalási) módszert alkalmaz, hiszen a Jelenkor legáltalánosabb, légszélesebb összefüggéseiből, tehát az „általánosból”, kíván eljutni az Építészet nagyon sajátos egyediségének (az „egyestek”) a világához. Ugyanakkor, az egyes korokhoz kötődő jelenségek beható vizsgálatából, tehát az „egyestől” kíván eljutni az „általános” kategóriák szintjére, vagyis a történeti összefüggések általános érvényű igazságaihoz, ami ismét csak induktív módszert feltételez.

-KORSZERŰSÉG II.-

-Korhú interpretáció, avagy autentikus (hiteles) építészet-

A XX. század utolsó harmada új zenei mozgalmat indított útjára, az úgynevezett „autentikus” előadóművészi gyakorlat bevezetésével. E mozgalom valósággal forradalmasította a század szinte teljes zenei kultúráját, megváltoztatta addigi szemléletét. A korabeli előadói gyakorlat tudományos igényű feltérképezésére, a korhú hangszerek, hangszercsoportok, interpretációs technikák az autentikusság mindenre kiterjedő egyeduralmát hozták. A régi zene mozgalom a preklasszikus

szervezők műveinek teljesen új világát tárta a hallgatóság elé. Igen szemléletes példa, hogy Bach monumentális Máté passióját, a hatvanas évek elején, a világhírű karmester, Otto Klemperer, az ugyancsak világhírű londoni Filharmónia Zenekar óriási apparátusával, kóristák százával vette lemezre, majd' négy óras terjedelemben. Ugyanezt a művet, egy historikus szemléletű (a historikus jelző nem tévesztendő össze az eklektikához kötődő szakkifejezéssel), holland zenekar, a Holland Bach Társaság régi zene iskoláján nevelkedett együttese, tizenegy hangszerrel, és ugyanennyi énekessel (szólistákkal, kórustagokkal együtt) játszotta lemezre, nem egészen három óras terjedelemben. A két előadás közötti különbség lenyűgöző (természetesen megtartva mindkettő kivételes alapértékeit). A régi zene mozgalom hatása természetesen itt nem állhatott meg: a klasszikus szerzők előadási gyakorlatára, és általános értelemben a kortárs zene fejlődésére is, más hatásokhoz nem mérhető nagyságú, jelentős impulzust gyakorolt.

Ez a kultúrtörténeti fejlemény számomra általános tanulságokkal bír: bármely korszakot (legyen történeti, vagy a mindenkori „jelenkor”) csak esztétikai felfogásának (kulturális kategória), és tudományos-technikai lehetőségeinek (civilizációs kategória) ismeretében lehet megérteni. Minden kor, így a „Jelen” is, a korra jellemző alkotói módszerek elsajátításával írható le hitelt érdemlően. Ez a felismerés jelenti számomra azt „korszerűséget”, amit a megszerzendő és megszerezhető minőségi és mennyiségi ismeretek „korszerű” tudásszintje nyújthat.

Véleményem szerint e felismerés hatálya alól az Építészet önálló diszciplínája sem lehet kivétel. Az alkotó Építésznek is, rendszerezett, célzott és általános tudásanyag megszerzésével, elsősorban saját korát kell megismernie és megértenie. Ennek analógiájára az építészképzésnek is a mából kell kiindulnia, és világunkra vonatkozó horizontális ismeretanyag elsajátításával kellene, időben mintegy visszafelé haladva, vertikális ismereteket is átadnia, a kultúra és a civilizáció történetének megismertetésével. Ez a szemlélet vezethet talán el újra egy sokszínűségében is egységes alapállású, korszerű világlátáshoz, aminek víziója együtt él velünk, az eklektika szétesése, és a XX. század beköszönte óta (Nyikolaj Bergyajev: Új Középkor).

Ennek illusztrálására legyen szabad itt ismét egy kis kitérőt tennem, és leírnom egy oktatással kapcsolatos, közelmúlt-béli élményemet.

A Műegyetem a 2007/2008-as tanév őszén, új képzési struktúrája beindításának első évében, új tárgyat indított útjára az első évfolyam számára, TÉRKOMPOZÍCIÓ címmel. A tárgy célja, hogy a tanulmányai során a lehető legkorábban találkozzon a Hallgató az építészeti absztrakció fogalmával, meglássa, és megismerje annak szerepét és jelentőségét a feladatmegoldás és a tárgyalás folyamatában. A hallgató a félév során hat különböző mottóra készít egy-egy kockát. A mottók: „a hegy” / a kocka; „az én barlangom” / kivájt tér; „síklapokkal határolt tér” / a belső tér; „kint is vagyok, bent is vagyok” / átmeneti terek; „megfagyott muzsika” / zene és építészet; „fény” / a térhatás, avagy építészet és érzelem. E vezérmotívumokhoz konkrét építészeti tartalommal kell társítani, egy-egy konkrét térforma megjelenítésével, amelyek mindegyikét egy 11x11x11 cm-es befoglaló méretű kockában kell megmodellezni, kötött, vagy tetszőleges technikával, jellemzően mikrohullámú kartonlapból.

A tárgy oktatásában annak indulása óta részt veszek. Immár tehát két éves tapasztalat birtokában meglepő volt a felismerés, hogy a hallgatókat leginkább inspiráló feladatnak a hat közül az építészet és zene képzettársítását, kapcsolatát boncolgató feladat mutatkozott. A feladatkiírás kifejezetten a kortárs zene és az építészet között keresett kapcsolatot. Öt zenei részlet (többek között Ligeti György két kompozíciója) közül választhattak a hallgatók egyet, és azt kellett a szokásos, 11x11x11 cm-es befoglaló méretű kockánál nem nagyobb térkompozícióvá „transzponálniuk”.

A prezentáción némi meglepetéssel konstatáltam, hogy a hallgatók kifejezetten élénk érdeklődést tanúsítottak a téma iránt, és nagyon szellemes, elgondolkodtató megoldások születtek, messze átlagon felüli technikai színvonalon. A közös értékelésen feszült figyelemmel, érdeklődéssel, és aktívan hallgatták egymás előadását, és ki-ki nagy odaadással és beleéléssel mutatta be saját művét.

Ennek magyarázatát abban látom, hogy a hallgatók általában a kortárs zene nagyon konkrét problematikája, mint igen távoli asszociáció felől közelítettek az „építészet” világához. Igen komoly erőfeszítéseket kellett tenniük ahhoz, hogy a kiválasztott, nagyon „elvont”, eleinte emészthetetlennek hitt, absztrakt zenét megismerjék, elemezzék, megértsék, hogy aztán hozzáláthassak a saját absztrakciójuk megalkotásához és leképezéséhez

Ebben a talán szemléletes példában azon állításom közvetlen bizonyítékát fedeztem föl, mely szerint a Jelen (értsd mai világunk) „korszerű”, széleskörű, horizontális megismerése a legjobb, leginspirálóbb módszer, úgy az **Építészet megismerése** (tanulás / tanítás), mint az **építészeti Megismerés** (praxis) számára.

Walter Gropius írja:

„Minden művünk csak töredék. Cél és szükség szülte alkotások, nem csillapítják sóvárgásunkat a szépség alapjaiban újra felépítendő világa után, azon szellemi egység újjászületése után, amely valaha a gótikus katedrális csodájáig szárnyalt. Azt mi már nem élhetjük át. Egy vigaszunk mégis van: az *eszme* építése, egy lelkesítő és átgondolt, messze előremutató építőeszméé, amelyet majd egy mindenképpen eljövendő, boldogabb idő fog beteljesíteni. Művészek, döntsük le végre a falakat, amelyeket a félreművelő iskolás bölcsesség a 'művészetek' közé emelt, hogy újra *építővé váljon mindegyik!* Közös akarattal gondoljuk ki, és teremtsük meg együtt az új építőeszmét.” (Gropius-Taut-Behne: Az új építőeszme. Berlin, 1919. In: Moravánszky Ákos-M. Gyöngy Katalin: Monumentalitás. Kritikai antológia. TERC Budapest, 2006. ford.: M. Gyöngy Katalin.)

-KORSZERŰSÉG III.-

-A kortárs építészet leírhatósága-

A Jelenből való kiindulás jegyében, a következőkben a kortárs építészet néhány speciális kérdéskörét emelném ki, pontokba szedve. Olyan tényezőket, amelyek új fogalmak, avagy meglévő, de érdemi jelentésváltozáson keresztülment fogalmi-értelmezésbeli kategóriák. E meghatározások - legyenek újak, vagy átértelmezettek - alkalmasak magának a Jelenségnek a tárgyalására, leírására, speciális, sajátosan „mai” helyzetének vizsgálatára és regisztrálására.

1. ALAPFOGALMAK.

Új értelmezéseket kell bevezetni, hagyományos fogalmaink jelentésmódosulása miatt. A teljesség igénye nélkül, kiragadott példaként, említek néhány alapvető

(primer) építészeti kategóriát, amelyek jelentéstartalma a XX. század utolsó negyedében, és az ezredfordulón érdemi változásokon mentek keresztül.

-Tér-Tömeg

A kortárs építészet egyik meghatározó vonulata önkényesen létrehozott, áramló tömegformákban keresi az építészeti önkifejezés új útjait. Az építészeti tömeg fogalmának ezen új értelmezései nem a „hagyományos”, klasszikus kategóriák, de nem is a modernizmus funkcionista esztétikájának elvén megalkotott téri struktúrákat definiálnak, hanem egyfajta sajátos következmény-terek létrejöttét eredményezik, amit a funkcióval szinte utólag kell „belakni”, birtokba venni, betölteni...

Ez a térszemlélet az építészeti térértelmezés számára új dimenziókat nyit. Néhány lehetséges állítás ennek igazolására (a teljesség igénye nélkül).

- A talált tér (az építészet számára birtokban vehető tér), mint spontán, új építészeti térkategória...A talált tér lehet külső, és belső tér is, valamint természeti, vagy ember alkotta tér egyaránt (lásd az alábbi bekezdésekben tárgyaltakat is!).
- Az építészeti tér befogadó. Kontinuuma betölthető szerkezettel, anyaggal, tömeggel, formával - benne „minden megcsinálható”, az építészet eszközeivel.
- A belsőből kibomló tér, és a külsőből befelé türemkedő tér interakciója külső és belső tér fogalmának újraértelmezését teszi lehetővé és szükségessé (lásd az alábbi bekezdésekben tárgyaltakat is!).
- A tér és a tömeg dinamikus egymásra-hatása, e kettő egy-egyértelmű megfeleltetése.
- „Téris tartam”. A tér és a tömeg társítható sajátosságai. Néhány lehetséges alapeset.
 - o Áramló tér (-áramló tömeg).
 - o Irányított tér (-irányított tömeg).
 - o Statikus tér (-statikus tömeg).
 - o Nyitott tér (-nyitott tömeg).
 - o Feszültséggel megtöltött tér – konszolidált tér.

A terek kifejtése, tervezése és elemzése során a fenti alapesetek tetszőleges számú elege, kombinációja előállítható és érzékelhető.

-Szerkezet

Kenneth Frampton így ír a nyolcvanas években a tektonikáról, a szerkezetiségben rejlő építészeti lehetőségekről.

„A topográfia és a fény kritikai jelentősége ellenére az autonóm építészet mégis elsősorban tektonikai, és nem scenográfiai jellegű, vagyis az autonómiát az épület nyíltan megmutatott vonalai testesítik meg, illetve az a mód, ahogyan a szerkezet szintaktikai formája határozottan ellenáll a nehézségi erőnek. A teherátadó (vízszintes gerendák) és a teherviselő (oszlopok) közti párbeszéd természetesen nem jöhet létre ott, ahol a szerkezetet elleplezik, vagy bármilyen módon elrejtik. (...) A tektonika legjobb összefoglalását pedig alighanem az építészettörténész Stanford Anderson adta: 'A tektonika szó nemcsak arra a tevékenységre vonatkozik, amelynek a materiális szempontból szükséges épület felépítése a célja..., hanem sokkal inkább arra az aktivitásra, amely az épületet művészi formává teszi...A funkcionálisan megfelelő formát úgy kell kidolgozni, hogy kifejezze az általa betöltött funkciót. Sarkalatos példája ennek az, ahogyan a görög oszlopok az entázisz (sudarasodás) révén közvetítik a teherhordozás érzetét.'

A tektonika lehet ma az a potenciális eszköz, amelynek segítségével az anyag, a műalkotás-jelleg és a nehézségi erő játékát lepároljuk, és olyan alkotóelemet nyerhetünk belőle, amely valóban az egész struktúra sűrítményének tekinthető. Mindez tehát fölfogható egy strukturális poétika megjelenési formájaként, mely világosan megkülönböztethető egy homlokzat puszta reprezentációjától.”

(Kenneth Frampton: Kritikai regionalizmus: az ellenállás építészetének hat pontja. A mérhető és a mérhetetlen. Építészeti írások a huszadik századból. Szerkesztette: Kerékgyártó Béla.)

És valóban: napjainkra a „szerkezet” térbeli kiterjedésű, organikus, teherhordó-téralkotó felületstruktúra, dobozszerkezet, „cage-construction” (kalitka-szerkezet).

Őstípusok: Hans Scharoun: Állami Könyvtár, Filharmónia Épület, Berlin. További példák: Wilson-Bolles: Könyvtár, Münster; Frank O. Gehry, Santiago Calatrava, épületei, Shigeru Ban épületkísérletei, Zaha Hadid téri víziói, stb.

-Homlokzat

A Monge-féle síkbeli leképezés rendszerével kiművelt építésznek meg kell szoknia, hogy az épület külső héja olyan, mint egy izzított elektron-mező, rezgő mágneses tér: referenciasíkjának delta sugarú környezetében vibrálnak, izzanak az épület térhatároló síkjai, és az azokat leíró anyagok, felületek, textúrák, faktúrák, és alkotják, egy felület folytonos képződményként, a külső és belső tértartományok közötti térhatároló közeget.

A több rétegből álló „homlokzat” felületi képződménye egyre kevésbé „választható le” az épület tömegéről.

-Alaprajz

Következmény. Az áramló térszövet, a belső teret a külső térből leválasztó, gazdagon rétegzett homlokzat, és mindennek a lehetőségét önmagában megtestesítő, önálló identitású szerkezet belső (külső) téri következménye.

Ebből következően az alaprajzra vonatkoztatható ugyanez a „tartam-sor”, amit a téri tartamokhoz, felsorolásszerűen, illesztettünk.

- Áramló tér (-áramló tömeg) – áramló alaprajz.
- Irányított tér (-irányított tömeg) – irányított alaprajz.
- Statikus tér (-statikus tömeg) - statikus alaprajz.
- Nyitott tér (-nyitott tömeg) - nyitott alaprajz.
- Feszültséggel megtöltött / konszolidált tér - Feszültséggel megtöltött / konszolidált alaprajz .

A terek kifejtése, tervezése és elemzése során a fenti téri – alaprajzi relációk (alapesetek) tetszőleges számú elegye, kombinációja előállítható és érzékelhető, amely körülmény az építészeti összhatást tovább gazdagíthatja.

2. A „MINIMUM ELV”, MINT ERKÖLCSI ALKOTÓI KIINDULÁS.

Abszolút minimalizmus.

A mindent átható minimalizmus.

Az erkölcsi alapállású minimalizmus.

-„MINIMALIZMUS”.

Mindenekelőtt a fogalom általam használni kívánt jelentését kell itt definiálnom.

Minimalizmuson én itt nem a ma oly divatos építészeti irányzatot, hanem az „önkorlátozó”, tehát az önkényektől tartózkodó, természetes, spontán, organikus, ökológikus megnyilvánulásaiban tetten érhető magatartás művészi-emberi alapállásának etikai parancsát értem. Az én fogalmaim szerint ez egy olyan **erkölcsi alapállású minimalizmust** testesít meg, amelybe van ugyan átjárás az általam egyébként szimpátiával kísért esztétikai minimalizmus felszínen mozgó világából is, de azzal nem egyezik meg.

-Az önfeledtség, mint alkotói tudatállapot. Az ÉN pszichológiai minimalizmusa.

A hiteles építészet véleményem erkölcsi alapállású, és - az önmérséklés, az önkontroll gyakorlás által – "minimalista" is egyben.

Nem uralkodik, hanem szolgálni akar.

Az Építészet az emberi Én önkényes beavatkozása a Természet világába, a természet jelenségeinek, erőinek játékába. „Ördögi és angyali” küzdelme, avagy az ÉN, illetve ÉN-nélküli építészet párharca, ami – ha úgy tetszik – nevezhető az építészet paradoxonának is. E paradoxon ősidőktől velünk él, része az ember alkotta civilizációnak és kultúrájának: tudat és tudat alatti, avagy a racionalitás-irracionalitás, az ösztönös intuíció és a hideg mérnöki számítás küzdelme az építészetben, aminek végső kérdése mindig ez: művészet-e az építészet?

Amíg az „ÉN-építészet” uralkodik, addig az „ÉN-nélküli-építészet” szolgál. Az uralkodó építész az EGO rabja. A szolgáló építész - énjéből mintegy kilépve - a HELY, a TÉR-IDŐ, és a TÖRTÉNET „rabja” lesz.

A tudatos ÉN szerepének korlátozása, adott esetben teljes kiiktatása az alkotás folyamatából, egyébként, ősidőktől fogva foglalkoztatja az emberiséget, azon belül is

különösképpen a nyugati civilizációt és kultúrát. Legyen elég itt csupán megemlíteni Sigmund Freud és a pszichoanalitikus iskola tudatalattira vonatkozó fölfedezéseit és tanait, a kábítószeres, az alkohol, és egyéb hallucinogén szerek előszeretettel történő bevonását az alkotás folyamatába, és a hatvanas-hetvenes évekbeli amerikai pop művészet és zenei kultúra intellektüeljeinek kitüntető érdeklődését a keleti filozófiai tanok iránt (zen-buddhizmus). Mindezen szerek, pótszerek és mechanizmusok sajátos kísérletek voltak a tudatos ÉN alkotásból történő kiiktatására, de legalábbis az öntudat valamelyest „tudatos” háttérbe történő szorítására. Edward Stachura lengyel író műveiben az Én teljes tagadásáig jut (Előre, égiek. Válogatott elbeszélések. Szerk: Kovács István. Európa Könyvkiadó, 1982.), amely esztétikai tagadás a saját életéről való lemondás személyes tragédiájába torkollott.

Walter Gropius írja:

„Építészek, szobrászok, festők, nektek is, mint mindenkinek, vissza kell térnetek a kézművességhez! Mert 'művészet – mint foglalkozás' nem létezik. A művészek a szó eredeti értelmében kézművesek, és a kezük munkájából csak ritkán, az akaratukat meghaladó kegyelemteljes megvilágosodás öntudatlan pillanataiban születhet művészet.” (Gropius-Taut-Behne: Az új építőeszmé. Berlin, 1919. In: Moravánszky Ákos-M. Gyöngy Katalin: Monumentalitás. Kritikai antológia. TERC Budapest, 2006. ford.: M. Gyöngy Katalin.)

A fentiekben taglalt tudatállapotot nevezem az alkotó EGO pszichológiai minimalizmusának.

-MODERNITÁS és MINIMALIZMUS viszonya. Esztétikai minimalizmus.

A Modernitás esztétikája a minimalizmus újkori ősforrása.

Ennek alátámasztására elég talán csak idézni egyik legfontosabb alaptételét, amely véleményem szerint ennek teljesen adekvát, egyértelmű kifejezése: a forma követi a funkciót, azaz a műalkotásban nincs helye az önmagáért való díszítésnek.

Louis Henri Sullivan amerikai építész írja:

„...a magas irodaépület alakjának, formájának, külső megjelenésének, tervének, vagy nevezzük, ahogy jólesik, a dolgok természetének megfelelően követniük kell az

épület funkcióit, és ahol a funkció nem változik, ott a formának sem szabad változnia.”

„Így fogja a magas irodaépület elfoglalni helyét a többi építészeti típus között, amelyek akkor születtek, amikor az építészet sok-sok évvel ezelőtt még élő művészet volt. Tanú rá a görög templom, a gótikus katedrális és a középkori vár.

Így lesz, ha szeretett művészetünk gyakorlásában természetes ösztönünk és érzékenységünk fog vezérelni bennünket; ha közismert, és tiszteletben tartott törvény lesz, hogy a forma mindig követi a funkciót; ha építészeink végre felhagynak az erőlködéssel, a hencegő fecsegéssel, és lerázzák az idegen iskolák bilincseit; ha valóban át fogják érezni és lelkesen el fogják fogadni, hogy e törvény levegős, napsütötte zöld mezőket tár föl, hogy szabadsággal ajándékozz meg bennünket, hogy kidolgozásának igazi szépsége és pazar pompája, ahogyan a természetben megjelenik, minden józanul gondolkodó, minden jóérezésű embert elriaszt attól, hogy művészi szabadságával visszaéljen..., akkor talán kihirdethetjük, hogy úton vagyunk egy mesterkéletlen és meggyőző művészet, egy hamarosan igaz művészetté emelkedő építészet felé, amely valóban művészet lesz, a szó legnemesebb értelmében, művészet, amely élni fog, mert a népből sarjad, a népnek és a nép által él.” (A magas irodaépület művészi szempontból (Louis Henri Sullivan: The Tall Office Building Artistically Considered. Lippincott's Magazine 57., 1896. Idézet: Moravánszky Ákos-M. Gyöngy Katalin: Monumentalitás. Kritikai antológia. Terc Budapest, 2006. Ford.:M. Gyöngy Katalin)

Ám, ha ez még mindig nem bizonyulna elég nyomós érvek, úgy segítségül hívhatjuk a szállóigévé vált, híres építészeti ars poetica hitvallását, amely szerint „less is more”, azaz – a kevesebb több (Ludwig Mies van der Rohe)...

-A minimum-elv, tehát, az alkotó Építész erkölcsi és esztétikai minimalizmusát jelenti. Előbbi, az uralkodó ÉN elnyomásával, az alkotói önkény teljes visszaszorításának erkölcsi parancsát, utóbbi pedig a lényeglátás, a koncentráció, a drámai sűrítés képességének esztétikai parancsát testesíti meg az alkotás folyamatában.

3. ABSZTRAKCIÓ

Az absztrakció, mint a minimum-elv költészete.

A minimum elv esztétikai-erkölcsi alapállásáról lehet eljutni - az absztrakció képességének birtokában - a „személytelenségében” is legszemélyesebb, legszűkszavúbb intenzitás alkotói állapotába: a **totalitás**, a sűrített halmazállapot, az esszencia, a rejtőzködésében is intenzív önfeledtség - a költészet legmagasabb szintjére.

E meghasadt, de legalábbis végletesen kettős lélekállapot, véleményem szerint, a két, legszemélyesebb tudati fázis az ember életében. Másképpen fogalmazva, az Építész, műve megalkotása és világra hozatala által az alkotás genezisének útját járja be, amely a megszületéstől a halál bekövetkeztének pillanatáig tart. A Gondolat megszületésétől a Mű elkészültének, elszakadásának, önálló létre ébredésének pillanatáig. Utóbbit - átvitt értelemben - nyugodtan nevezhetjük, az alkotó szemszögéből, a „halál” állapotába való megérkezés pillanatának.... A Mű, megvalósulása után, leválik alkotójáról, önálló életre kel. „Orfeusz”- aki a születés és a halál állapota között alámerült az emberi valóság prózai, sokszor megrázó világába, sikerre vinni az **ügyet**, kaméleonként, határozottsággal, néha furfanggal, néha politikus módjára, taktikázva - ezzel párhuzamosan megsemmisül („kiürül”). Újjá kell születnie: a körforgás, tehát, ismét útjára indul...

Mindkét tudatállapot - a születés és a halál állapota egyaránt - az ÉN önfeledt-öntudatlan tudati állapota. Előbbit szokás a kegyelem, utóbbit pedig a megváltás állapotával társítani. A kettő közötti tartam a szolgálat, a keresés ideje, a percepció, az absztrakció és a költészet birodalma, az önkényektől mentes lét felségterülete.

Következzék most néhány idevágó állítás, fogalom, vagy fogalom-pár, bővebb kifejtés nélkül, amelyek kiegészítik, feltételezik, vagy éppenséggel tagadják egymást. E fogalmak, fogalom-párok további kifejtése érdemi eredményekkel gazdagíthatja vizsgálódásaimat, ám itt ettől – terjedelmi okokból – eltekintek.

-Absztraháló építészet - leíró építészet.

-Az absztrakció növekvő túlsúlya - az absztrakció egyeduralma.

-Az absztrakció visszaolvasása. A visszafejtés lehetséges értelmezési szintjei. Az építészet jelalkotó szerepe.

-Absztrakció és jel. Az építészet, mint jelrendszer.

-Az építészeti jelkép.

-Az építészet, mint a „felismerés”, és a kollektív emlékezet művészete. Hogyan lehet mégis kizárni a stílusmásolás nem kívánatos lehetőségét az alkotás folyamatából?
Építészet és Monumentalitás.

-Adaptáció.

-Interpretáció, alkalmazás.

4. PERCEPCIÓ.

Az érzékek fölötti érzékelés (ESP).

Az érzékelés építésze.

A XX. század a pszichológia, a szociológia, a fizika, és egyéb társadalom- és természettudományok eredményeinek a hatására létrehozta az érzékelés tudományát, új felismerésekkel, és impulzusokkal gazdagította a vizuális művészetek, és nem különben az építészeti tér érzékelésének és befogadásának világát, bevezette a „láthatatlan építészet” fogalmát.

E kifejezést kölcsönöztem **Batár Attila építésztől**, aki könyvet írt az Építészet vizualitáson túli érzékelhetőségéről. Könyve előszavában a szerző így ír: „A különböző érzékszerveinken, a tapintási, a kinetikai, a szagló- és az ehhez kapcsolódó ízlelőszerven keresztül beérkező ingerek mind gazdagítják építészeti ismereteinket. Az építészeti percepció minden esetben a különböző érzékszerveken át az agyunkba jutó benyomások érvényesülése révén jön létre, és megfordítva: minden érzékszervünk részt vesz az építészeti percepció megteremtésében” (Batár Attila: Láthatatlan építészet. AB OVO, 2005).

5. KRITIKA.

Kritikai alapállású építészet.

-Építészeti kritika.

Az építészeti kritikának, a legáltalánosabb értelemben vett kritikai szemléletű építészetnek a mindennapi praxist átható jelenlétére van szükség.

A kritika, a kritikai szemlélet a Modernitás egyik legfontosabb öröksége. Az építészeti tudat a kritika szintjét elérve tud kiteljesedni. Következésképpen a kritikát, a kritikai szemléletet be kell vezetni az építészképzésbe, és tág teret biztosítani kibontakozásának.

Ismét következzen két idevágó állítás, megint csak bővebb kifejtés nélkül.

-Az építészet kritikai jellege az építészet nagykorúságának alapfeltétele.

-A képzett, felelős szerepre vállalkozó építészeknek - a „poéta doctus” fogalmi analógiájának mintájára - „architect doctus” kell válniuk. Ez a cél a kritika képességének elsajátítása nélkül nem váltható valóra.

-Az építészet axiómarendszere.

A kritikai szemlélet jelenléte feltételezi, hogy létre kell, és létre is lehet hozni, egy, nem tisztán tudományos alapokon felépített, építészeti axiómarendszert, amely a legtisztább, megkérdőjelezhetetlen fogalmakra vezeti vissza alapfogalmait, és ezekből bont ki építészeti kritikát, kritikai alapállású építészetet.

E rendszerben (és csakis e rendszerben?) maradandó építészeti alkotások hozhatók létre (szülehetnek meg).

6. TOTALITÁS.

Az Építészet Jelensége és Jelenléte.

Az ÉPÍTÉSZET jelensége totális: az alkotó Építész számára minden gondolat alfája és ómegája.

Ezért lehetséges, hogy az egyes építészek konkrét építészeti munkásságból induktív módon (a teljes indukció matematikai módszertanától kölcsönözve az eljárást) „visszamenőlegesen” vezethető le építészeti filozófiájuk, az egyediből az általános felé közelítve.

A rendszer így zárul be: az ÉPÍTÉSZ az UNIVERZUMBAN az ÉPÍTÉSZET Univerzumát látja. Egyes munkáiból - amiket személyiségének szűrőjén ereszt át - indul ki, és jut el ismét az általánosságig, vissza az UNIVERZUM Építészetéhez.

A TOTALITÁS a Minimum-elv egyik tiszta megnyilvánulási formája.

7. KONTROLL.

Az alkotás folyamata, a kontroll fogalmának bevezetésével és alkalmazásával.

Az építészeti alkotások esztétikai értékét nem azok elvontsága, „modernsége”, elefántcsonttoronyba zárt öncélúsága, hanem az egyes épületek szuggesztív ereje, a bennük nyugvó kifejező erő, vitalitás („erőteljesség”), temperamentum, drámai erő, jelenlétük intenzitása adja (József Attila költői hasonlatát kölcsönvéve: „Minden emberi mű úgy bűg / Mibennünk, mint a mélyhegedű).

Shakespeare mondta: „It's good to have the strength of a giant, but that's tyrannous to use that like a giant.” (Nagyszerű dolog, ha rendelkezünk az óriás erejével. De zsarnoki, ha azt úgy is használjuk, mint egy óriás.).

Másképpen fogalmazva: az EGO megfegyelmzése, a benne szunnyadó titáni erő kordában tartása, és értékteremtő regulákba történő befogása (teremtő erővé történő „leigázása”) az igazi alkotás létrejöttének előfeltétele, ami a kritika, az absztrakció és az erkölcsi lét szintjén válhat közösségi értéké (közkinccsé).

Ez azt is jelenti egyúttal, hogy az Építészet az uralkodó EGO folyamatos visszaszorításának, és a szintetizáló, interpretáló (szolgáló) EGO észrevétlen jelenlétnek a küzdelme, tehát az érzékeny egyensúlykeresésnek a művészete is egyben.

8. SZIMBIÓZIS.

A HELY építésze.

Az Építészet a Modernitás talaján állva is eljuthat a szimbiózis érzékenységéhez. Véleményem szerint ez talán a legtanulságosabb fölismerése a XX. század építészetének. A szimbiotikus építészet a Hely Építésze, amely Ember és Természet kölcsönhatásának (szimbiózisának) érzékeny egyensúlyát keresi, és testesíti meg.

A hely, a hely szelleme, különösen ott válik inspirációs forrássá, ahol erők, és élők a tradíciók, vagy ahol szorító szükségszerűség (például erős anyagi korlátok, ökológiai szempontok) blokkolja az extrémítás, mint sajátos „önkifejezési eszköz” kibontakozását (lásd a „perifériák építészetét”!).

9. INNOVÁCIÓ.

Az OBJEKTUM - építészet.

E jelenség, és a hozzá kapcsolódó problémakör, ugyancsak a Modernizmus szellemi öröksége.

Lényege a koncentrált tárgyalkotás, eszköze a tudományos megközelítés. Alkotó módszere mint a „technikai haladás” modellezésére, és előrejelzésére. Végterméke

az „objektum építészet”. Művelői az innováció, a tudományos-technikai haladás zászlóvivői, új technológiák, építőanyagok, építési rendszerek kifejlesztői és alkalmazói.

Szerepük és jelentőségük vitathatatlan - noha olykor ellentmondásos –, érdemük elévülhetetlen a „fenntartható fejlődés” globális problémájának kutatásában, kidolgozásában és alkalmazásában.

-KONKLÚZIÓ III.-

Az Építész, az **EMBER** „architect doctus”-ként, felkészülten és felelősen tud érdemi és hiteles közreműködést kifejteni szolgálata, az Építészet gyakorlása során. Munkájával a közösség javát szolgálja. Ennek tudatában tud túllépni a korlátozás nélküli EGO önkényre hajlamos elhajlásain.

Az Építészet nevel. A felkészült **ÉPÍTÉS**Z érdemi tevékenységének kifejtése során a társadalom mentálhigiénés állapotának javításán dolgozik, az általános környezetkultúra fejlesztésén fáradozik. Minőségi munkájával tehát nevel és hat – szolgálja azt a stratégia célt, hogy a társadalom egészének általános vizuális kultúrája kialakuljon.

Az **ÉPÍTÉS**ZET, a tanulás / tanítás folyamatában, az alapvető percepció szintjén, az **EMBER** számára a **megismerés tárgya**, míg az alkotás aktusában, és a szakma gyakorlása közben, a percepció és az absztrakció magasabb szintjén az alkotó **ÉPÍTÉS**Z számára az **emberi Megismerés egy sajátos folyamata**.

Az Építészeti Jelenség mindkét fenti alapesetben a mindenkori Jelennek - a civilizáció egy, adott, időbeni pillanatának - „**KORSZERŰ**” megismerése révén írható le. Ez minél teljesebb, széleskörű **horizontális** (tehát a Jelenre vonatkozó) ismeretek megszerzését jelenti. Ám az elvi alapállású „**KORSZERŰSÉG**”, mint megismerési módszer gyakorlása, és alkalmazása csak szükséges, de önmagában nem elégséges feltétel: a „**TÖRTÉNETISÉG**” térhez, időhöz és helyhez kötődő, a

kultúrában gyökerező tudás- és tapasztalat anyagának **vertikális** (tehát mélységi) ismerete az elégséges feltétele a hiteles Építészet, a magas színvonalú építészeti alkotás létrejöttének.

E kettős kritérium szükséges és elégséges feltételrendszere adja a megszerezhető, és az Építészet gyakorlásához elengedhetetlenül szükséges tudás mennyiségi és minőségi alapjait is.

-Az Eötvös Károly Megyei Könyvtár rekonstrukciója-

Lázár - Szécsi

-A Magyar Köztársaság Nagykövetségi Épülete-

Sylvester – Szécsi – Borostyánkői – Lázár - Vajai

-Svábhegyi Református Templom és Gyülekezeti Központ-

Szécsi - Ónodi

-Hallgatói Klub az Eszterházy Károly Főiskola részére, Eger.-

-Balaton Pláza Bevásárló- és Szórakoztató Központ, Veszprém-

-BME-Q3 épület-

Lázár - Szécsi

-Hajóállomás, és Vízirendőrség-

Szécsi - Váncza

-Önkormányzati Szociális Lakóépület-

Szécsi - Váncza

-Lakótorony (Pontház)-

Szécsi - Váncza

-A Bercsényi Strand rekonstrukció-

Ruttkay Gy. - Szécsi - Váncza

-KONKLÚZIÓ IV.-

-IV. PRAXIS-

A Kortárs Építészet leírhatósága II.

A következőkben - az induktív vizsgálati módszer jegyében alkotó építészként - néhány saját munkám rövid bemutatásán keresztül szeretném illusztrálni az előző fejezetben, a Kortárs Építészet leírhatóságánál használt, és részlegesen kifejtett fogalmakat - a teljesség igénye nélkül.

E bemutatás, terjedelmi okokból, természetesen csak igen vázlatos lehet. Az épületeket, terveket az értekezésem mellékletét képező kötetekben (II. Mestermunka, III. Munkák 1989 -2007.), fényképes – rajzos formában részletesebben is bemutatom. Jó részük szakmai publikációkban is megjelent (a részletes publikációs listát lásd a III. kötetben, az életrajzi szakaszban). A munkák pontos címét, a szerzők és közreműködők nevét ugyancsak a társkötetekben, az írásos szakaszokban, jól elkülönített formában föltüntettem. Ezek megisméltésétől - előbbi hivatkozással - itt eltekintek.

-Az Eötvös Károly Megyei Könyvtár rekonstrukciója, Veszprém-

A HELY, az IDŐ és a TÖRTÉNET.

-SZIMBIOTIKUS ÉPÍTÉSZET-

-A környezetével kölcsönhatásba hozott épület annak erővonaláiból találkozik, és viszont: jelentős kisugárással is bír feléje, aminek eredményeként kívülről befelé és belülről kifelé áramló téri interakciók jönnek létre.

-A főbejárat helyének megtalálása, mint egy épület genezisének kiindulópontja: a „talált tér” kategóriájának egyik alapesete.

-Az épület rekonstrukciója, bővítése az ellenpont kompozíciós elvével, a technika és az innováció eszközrendszerével ugyancsak a „talált tér” és a rátelepedett tér” egyik alapesetét eredményezi.

-ABSZTRAKCIÓ-

Az építészet nem mond mindenáron újat, hanem fölismer, rátalál, emlékezik, földéz, alkalmaz, interpretál, de nem a másolás, hanem az absztrakció eszközével teszi ezt.

-A Magyar Köztársaság Nagykövetségi Épülete, Berlin-

A HELY, az IDŐ és a TÖRTÉNET.

-SZIMBIOTIKUS ÉPÍTÉSZET-

-A HELY, a hely szelleme, a tradíció intenzív jelenléte az épületet a szimbiotikus építészet alapesetévé teszi (városi tradíció, történeti hagyomány, klasszikus építészeti kánon, helyreállított kontinuitás).

-TÉRANALÍZIS-

-Sarokpozíció - reprezentáció. Az épület főbejáratának kitűzése, mint meghatározó téri (indító) aktus.

-Feszültséggel megtöltött tér: a központi átrium négyzetes hasáb idomú tere, mint két háromszög alapú hasáb-forma kölcsönhatása (légtér és „beépített tér”).

-Reprezentatív áramló térsor – egyfajta „talált tér” (lásd fent: „főbejárat” és „átrium”), ami következmény terek létrejöttét is jelenti.

-MINIMUM-ELV-

-Érzékeny egyensúlykeresés intuíció és mérnöki számítás mezsgyéjén (építési előírások, racionális telekhasználat, spekuláció-kalkuláció, lépték - épületstruktúra viszonya).

-Kompozíciós minimum: ritmus, arányok, anyagok, részletek harmóniája, a látványos és figyelemkeltő objektum-építészet helyett, annak alternatívjaként.

-ABSZTRAKCIÓ-

-Az épület, városi közegben, történeti (kulturális) IDENTITÁST testesít meg (városi „palazzo” - „magyar épület” - nemzetközi közeg).

-Az emlékező építészet. Szimbiózis és absztrakció, ezek kölcsönhatása.

-Svábhegyi Református Templom és Gyülekezeti Központ, Budapest XII.-

A HELY, az IDŐ és a TÖRTÉNET.

-TÉRANALÍZIS-

-„Talált tér”. Az épület belső tere a beépítési koncepcióból adódóan a külső tér szerves részévé válik. Az épület tehát teret áramoltat ki belsejéből a környezetébe. A belső tér kisugárzással bír a külső tér felé. E két téri tartam interakciója, párbeszéde, a külső-belső tér egymásba olvadása önálló építészeti kategóriát képez, már a régi görögök óta (peripterosz). Ennek megnyilvánulása a templom saját főbejárati előtere, amely egyszerre a külső, és a belső tér részét is képezi.

-Feszültséggel megtöltött tér - Áramló tér. A templomtérben fölismerhetők a szakrális tér kategóriái (központi „kupolatér”, az ehhez fűződő oldalterek, karzatok, lépcsős oldalterek, és mindezek kölcsönhatása), de azok kialakításának módja, kontúrjaik áramló egymásba olvadása, szaggatottságuk új értelmezési és érzékelési lehetőségeket nyit meg, ami a teret „modern, mai térré” teszi. Beethoven és Brahms. A klasszika beethoveni teljessége, és annak részeire szakadó, kétségbeesett, intenzív reinkarnációja az emlékezés, a felidézés szintjén, amely intenzitásban így szétesve is meghaladja mintaképét (Brahms: IV. szimfónia).

-ABSZTRAKCIÓ-

-Közérthetőség és elvontság, avagy tradíció és Modernitás.

A közérthetőség nem bűn. Példa erre a huszadik század zenéje. Bartók – Berg. Mindketten maradandót alkottak, számomra azonban Bartók embert próbáló, fokozott koncentrációt igénylő „közérthetősége” kedvesebb, és értékesebb a tisztán avantgárd megközelítésnél. (Britten, Bernstein, Bartók - Bach...)

-Az építészet az absztrakció által a kollektív emlékezet szerves része.

Teljesen elvont építészet csak kísérleti jelleggel lehet sikeres: ott az anyag, amit nem lehet legyőzni, megerősölni, VÉGÉRVÉNYESEN igába hajtani.

Vegyük példaként a népdal, tágabb értelemben a népzene szerepét Bartók műveiben. Alkotói cél: az örökséget összetartani, az absztrakció szintjére emelni, olvasható, fölismerhető lényegét megtartani. Megőrizni intenzitását, elpusztíthatatlan, személytelen ősiségének „gyökei”, és hasonló hőfokon a SZEMÉLYES szférájába átemelni azt, az alkotó egyéni beszédével, KOLLEKTÍV üzenetet közvetítve.

A közösség számára érthetően interpretálni (megszüntetve-megőrizni, átlényegíteni, az egyetemesség szintjére emelni) az ŐSI ARCHETÍPUST. Analógiaként adódik a görög oszloprend metaforája, a legtisztább építészeti ÁLLANDÓ („örök”) legőszintébb inkarnációja: a teher alatt sudarasodó nádköteg költői képe. Ezt az absztrakciót az esztétika szintjén meghaladni talán soha nem fogjuk. Minden építészeti kép ősképe.

-A kollektív emlékezet szerves jelenléte miatt avantgárd templom, a szó szoros értelmében, talán nem is létezik, a hely, az idő és a történet dimenzióiban. Avantgárd szakrális tér viszont igen (Ronchamp).

-Kenneth Frampton így fogalmaz a szakrális terek építészetéről:

„Spontán módon kifejezni az épület szakrális jellegét a szent teret létrehozó megszokott vallási és szemantikai elemek direkt használata nélkül, és ezek kódolt megnyilvánulásainak kizárásával, elejét véve az efféle elemekhez kapcsolódó szokványos reagálás-módoknak. Megtalálni az adekvát templomépítési módot egy olyan elvilágiasodott korban, amikor bármilyen utalás a hagyományos egyházi tartalmakra rögvest sekélyes giccsé válik.”

Irányadó gondolatok, mély igazság tartalommal...

-Hallgatói Klub az Eszterházy Károly Főiskola részére, Eger.-

Mestermunkám.

Bemutatását e főfejezet zárásaként részletezem, valamint értekezésem végén, a 4. számú Függelékében részletezem.

-Balaton Pláza Bevásárló- és Szórakoztató Központ, Veszprém-

KRITIKAI alapállású építészet.

-KRITIKA-

-Anti-populista, tehát kritikai alapállású építészeti választ adni a legpopulistább építészeti műfajra.

-Anti-populista építészet kontra „modern” építészeti kánon (Konzervatív modernség, „modern populizmus” helyett).

„Nem a reklámok világa által sugalmazott, elsődleges asszociatív 'inger gazdag' jelrendszerrel építeni föl az épület komplex világát, amely „minél kisebb ráfordítással váltson ki egyfajta, viselkedéstani fogalmakkal leírható, beprogramozható kielégülést” (**Kenneth Frampton**), hanem klasszikus, kanonizált, „modern” építészeti eszközökkel nyújtani vizuális és térbeli élményt az épületbe látogató közönségnek.

-SZERKEZET-

-Szerkezeti esztétika – „díszítő esztétika” helyett.

-MINIMUM-ELV-

-Racionális épületstruktúra (Segner-kerék elvén működő belső feltáró-közlekedő rendszer). Kapcsolódik a SZERKREZETNÉL írtakkal is (lásd fönt).

-ABSZTRAKCIÓ-

-Az Építészet és az értékek relativizálódása. Anakronizmus kontra értékteremtés. Átlépni az anyagi korlátokat (amit hideg számító profit analízis, mint „építetői akarat”

szentesít), és szellemmel (gondolattal) tölteni meg a „semmit” (lásd még „szerkezeti esztétika kontra díszítő esztétika”, ismét föntebb).

-SZIMBIOTIKUS ÉPÍTÉSZET-

A környezet, a lépték, megfeleltetése, analízis – „lebontás”, humanizálás, illesztés és illeszkedés.

-BME-Q3 épület, Budapest XI.-

-A HELY.

-SZIMBIOTIKUS ÉPÍTÉSZET-

-Környezeti együttthatókból táplálkozó építészet.

-A „külső tér”, az egyetemi campus (megoldatlanságával, túlhatározott geometrikus semmit mondásával, a környező épületek helyszínrajzi együttthatójával együttesen a „talált tér” egy másik alapesetét jelenítik meg.

-TÉRANALÍZIS-

-Irányított tér.

Az épület „X” alaprajzi konfigurációjának fekvő üveghasábjai a park irányait feszítik ki, eresztik át magukon.

-Feszültséggel megtöltött tér.

X alaprajzú, metsződő üveghasábok térbeli feszültsége.

Feloldás: a hasábok üvegteteje (kinyitni a belső teret az égre), a fölötte lebegő tetővel, és a külső téri vízfelület látványa.

-SZERKEZET-

Az elsődleges tartószerkezet hangsúlyos helyzetbe hozásával hozni létre azonnal fölismerhető karaktert. Tető: „több teret” lefedni a tető elsődleges funkciójának biztosításán túl. A szerkezetben rejlő formai lehetőségek túlhangsúlyozása, NAGY TETŐ – HAJLÉK.

-INNOVÁCIÓ-

OBJEKTUM - építészet. „Üvegház”, túlfeszített korszerűség, technicista építészeti megoldásokkal (pl. árnyékolás, „túlzott” szerkezetiség a nagy tetővel, stb.).

-ABSZTRAKCIÓ-

Jelentéstartalom. Az épület a négy őselemet épületkomponensként jeleníti meg.

Föld - dombhát, a kertből kiemelkedő zöldfelületi sík formájában.

Víz - ezzel átellenes oldalon az épület konfigurációja által meghatározott vízfelület, amelyben a karakteres térhatároló üvegtömbök tükröződnek.

Levegő – az épület üveghasábjai fölött lebegő nagy árnyékoló tető légiessége.

Tűz – az üveghasárok átlátszósága, a Nap látványa az üvegtetőkön és az üveg oldalfalakon át.

-Hajóállomás, és Vízirendőrség, Budapest XI., Kopaszi gát- **-A MINIMUM - elv és az OBJEKTUM - építészet kölcsönhatása.**

Architektonikus – tektonikus. Városi spekuláció – spekulatív építészet – objektum építészet.

-MINIMUM – ELV-

Egyetlen erőteljes gesztusra épül a ház koncepciója, az indítás gesztusára (dinamikus „rugó effektus”, hosszanti aszimmetrikus épületstruktúra, szimmetrikus iker-funkció (fedett –nyitott előtér + dupla légterű előcsarnok + diszpécser + cellás terek – cellás terek + diszpécser + dupla légterű előcsarnok + fedett-nyitott előtér).

-OBJEKTUM – ÉPÍTÉSZEZET-

Az elsődleges tartószerkezet hangsúlyos helyzetbe hozásával hozni létre azonnal fölismerhető karaktert. A SZERKEZET túlhangsúlyozásával érni el építészeti-esztétikai hatást. INNOVÁCIÓ – technicizmus – korszerűség. Városi jel, építészeti jelkép.

-SZERKEZET-

Az elsődleges tartószerkezet hangsúlyos helyzetbe hozásával hozni létre azonnal fölismerhető karaktert (vasbeton keretállások).

-HOMLOKZAT-

Rétegzett homlokzat: a SZERKEZETBŐL kibomló „nagy tető” dominanciája által létrehozott térnyúlványok homlokzatképző szerepe. Referenciasíkjának delta sugarú környezetében vibrálnak, izzanak az épület térhatároló síkjai, és az azokat leíró szerkezetek, anyagok, felületek, textúrák, faktúrák (festett vasbeton keretek, fémszegélyezésű, mázolt vasbeton lépcső- és folyosó lemezperemek, festett, szerelt fa panelek, üveg függönyfalak).

-TÉR-TÖMEG-

Áramló, dinamikus tömeg.

-ALAPRAJZ-

Következmény - a tér- és tömegképzés prioritása miatt utólag „belakott” alaprajzok keletkeztek.

-ABSZTRAKCIÓ-

Racionalitás és irracionalitás egyensúlykeresése: nagyobb építeni, mint a funkcionális minimum.

A szerkezet túlhangsúlyozásával nagyobb teret lefedni, mint funkcionálisan szükséges lenne.

Több tartószerkezetet (értsd: vasbeton keretállást) építeni, mint ami a funkcionális-szerkezeti igény.

A gesztus visszaáramoltatása a kompozícióba: funkcionális többletet adni az alapfunkciókhoz, a fedett-nyitott előterek alkalmazása révén.

-Önkormányzati Szociális Lakóépület, Budapest VIII., József u. 47.-

-TOTALITÁS és OBJEKTUM - építészet kölcsönhatása.

-TOTALITÁS-

A vasbeton, mint szerkezeti, térhatároló, homlokzatképző anyag és szerkezet, de padló- és falburkolati elem is egyben.

-MINIMUM-ELV és TOTALITÁS-

Szociális lakóépület - provokáltan magas minőséggel. Radikális kísérlet arra, hogy koncentrált építészeti beavatkozással minimalizálni lehessen a bevitt (felhasznált) anyagok mennyiségét, ugyanakkor maximalizálni azok intenzitását, minőségi jelenlétét. Koncentrált ráhatás – optimális (hatékony) eredmény, magas minőség, optimális (alacsony) ráfordítással.

-INNOVÁCIÓ és TOTALITÁS-

Magbeton szerkezet, monolit építéstechnológiával.

-SZERKEZET-

A nagy tetőből kibomló esztétika többlet, a tetőszinten, a fedett – nyitott teret alkotó, sarok pozíció fölött, mint épületalkotó elem.

-OBJEKTUM – ÉPÍTÉSZET-

Az építészeti alkotás a társadalom szintjén az elvárható maximális mértékig mérnöki alkotás legyen (fenntartható, megépíthető, funkcionálisan jól használható, gazdaságos), de a mélyrétegeiben, a tudatosság határvonalán észrevétlenül át kell lépnie egy másik világba: az individuum szintjén alászállani a transzcendencia és a metafizika mélyrétegeibe. E Janus-arcú kettősség elmosódó határvonala az építészet mérnöki és művészeti arculatának választóvize. Bármilyen megfoghatatlan is e határ, e két tényező egymást feltételezi, egymásra épül: külön-külön egyaránt szükséges, de egymás nélkül nem elégséges feltételei az építészeti mű létrejöttének. Időben minél későbbi az ÉN előtörése (az „elnyomó funkció” minél erőteljesebb), annál mélyebbről jövő a reakció intenzitása. Drámai sűrítmény, esszencia. Építészet és líra: az építészet nem epikus, hanem lírai „műfaj”.

-KONTROLL-

Minden igazi építészeti alkotás drámai erővel rendelkezik: ez a „valami” kiemeli e művet az emberek mindennapi világának bonyolult kölcsönhatásaiból, és annak minden visszahúzó balanszát ledobva a történéseken átüt, és az épület fizikai megjelenésében felszínre tör ez az eruptív többlet. Reményeim szerint a József utcai épület rendelkezik ezzel e többlettel. A kísérlet ugyan felemásan eredményeket hozott. Néhány ponton elbukott a nem megfelelő partneri együttműködés, az önkényes és jogsértő kivitelezői magatartás, és az ehhez asszisztáló építetói konspiráció miatt. Mégis, talán ebben az állapotában is elmondható, hogy az épület kisugárzó erővel bír, kisugárzása átviláglik a kivitelezői önkényen is.

-Lakótorony (Pontház), Budapest XI., Lágymányosi-öböl- **-Innovatív építészet - Objektum építészet. Absztrakció.**

-ABSZTRAKCIÓ - PERCEPCIÓ-

Városi jel. Az építészet jelalkotó szerepe („déli kapu” a Duna felől).

-OBJEKTUM – ÉPÍTÉSZET-

INNOVÁCIÓ: vasbeton épület, túlfeszített korszerűség, technicista szerkezeti megoldásokkal.

-MINIMUM – ELV-

-Isméltődés – sorozat, sorolás - modern anyaghasználat.

-Egyetlen, meghatározó, indító alapesztus, és annak következetes kibontása, racionális épületstruktúrával (Segner-kerék).

-SZERKEZET-

-A nagy, összefogó tetőforma, mint szerkezetből kibomló formai „többlet-lehetőség”.

-NAGY TETŐ – HAJLÉK: a reprezentatív záró szint fellazítását, és „architektonikus” befejezését is megoldja.

-HOMLOKZAT-

Funkcionálisan rétegzett homlokzat, építészeti-formálási lehetőséggel: árnyékolás – zárterkélyek sorának szabad ritmizálási lehetősége, mint plasztikus homlokzati rács. Mindez elsődleges tartószerkezeti szerepben.

-KRITIKA-

Kritikai alapállású építészet.

A késő középkori emléket (a toszkánai San Gimignano) megidéző lakótorony-koncepció a modern építészet egyik közkedvelt témája volt.

Ugyanakkor - főleg a modernizmus vége felé - sokan támadták, azzal a váddal illetve, hogy az anyaföldtől elszakadt életforma a technika korának elembertelenedését szimbolizálja, az embernek, mint társadalmi lénynek a Természettől való elfordulását, elszigeteltségét, elidegenedését és elmagányosodását hirdetve.

E szélsőséges kritika természetesen sok igazságtartalommal bír, a magas épület (s ennek egyik inkarnációja, a lakótorony) témája azonban változatlanul izgatja korunk építészeinek a fantáziáját.

Tervünkben az egyén szeparáltságának magas téri minőségű leképezését kerestük, ugyanakkor a tetőszintek közös használatra történő átadásával a közösségi együttlét lehetőségét kívántuk szolgálni, az alapfunkció exkluzitásához méltó reprezentációval.

-A Bercsényi Strand rekonstrukciója, Balatonakarattya-

-A HELY. SZIMBIOTIKUS építészet-

Az építészeti ABSZTRAKCIÓ és PERCEPCIÓ két ihlető forrásból táplálkozik: a „helyszínből”, és az „előzmény-épületből”.

A rekonstrukció mindkettő esetében a „talált tér” és a „rátelepedett tér” kölcsönhatását jelenti, aminek a TÉR-TÖMEG, a SZERKEZET és az ALAPRAJZ vonatkozásában egyaránt vannak építészeti konzekvenciái.

Mindkettő közvetlen előzménye a hetvenes évek elejének Modernista szemlélete, a kapcsolódás tehát direkt a Modernizmus progresszív tradíciójához.

Lehetőség a Modernista építészeti kánon és a kortárs építészet viszonyának kifejtésére, kapcsolatuk, egymásra épülésük megfogalmazására.

Esély a véleményalkotásra.

-A MESTERMUNKA-

-Hallgatói Klub az egri Eszterházy Károly Főiskola részére-

-Miért ezt választottam?

Az építészeti gondolatnak nincs dimenzióhoz, léptékhez köthető kritériuma: bármely konkrét, vagy elvont építészeti feladat alkalmas magas szintű építészeti gondolat közlésére és kifejtésére.

Ennek különös jelentősége van az oktatásban résztvevő alkotó építész számára, és bárkinek, aki ismeretek átadására vállalkozik. Az egri Hallgatói Klub talán képes ezen állítás igazolására. A módszer, ahogy a feladatot feltérképeztem, a program, ahogy a lehetőséghez igazítottam, az adottságok analizálása, a lehetséges építészeti „akciófelületek” tudatos föltérképezése mind ez irányba mutatnak.

-Előzmények.

A feladat koncepciójának elkészítését egy hallgatói tervpályázat előzte meg.

Modell-értékű oktatási szisztéma lehet egy adott feladat „pályázatszerű” bevezetése, és a pályázati tervek egyéni válaszainak közös elemzése, értékelése. A folyamat további alakulásának kétféle forgatókönyve lehetséges: a pályaművekből leszűrhető konkrét tanulságokból kiválasztani egy konkrét választ, és egy, a tanárok és diákok alkotta tervező csapat közös munkával elkészíti a tervet (induktív, vagy részlegesen

induktív módszer), vagy a konkrét tanulságok leszűrése után egy teljesen új gondolat fogalmazódik meg, amely a megoldás alapja lehet (deduktív módszer).

Esetünkben az utóbbi forgatókönyv alkalmazása vezetett egy lehetséges megoldás felé, lévén, hogy egyetlen egy hallgatói terv sem adott adekvát választ a térbeálló oszlop pár építészeti problematikájának rendezésére.

-Egy lehetséges módszertan.

A főt vázolt kétfajta út bármelyikét is választjuk, fontos körülmény, hogy „éles” munkáról van szó, amely lehetőséget nyújt az építészeti alkotás megszületésének teljes modellezésére, a tervezési alapadatok begyűjtésétől a koncepcióalkotáson át az egyeztetések levezénylésével, egészen a kiviteli tervezés lezárulásáig, és lehetővé válik az építés-kivitelezés folyamatának nyomon követése is, egészen az átadás pillanatáig bezárólag.

Az e módszerben rejlő lehetőségeket úgy vélem, nem lehet eléggé hangsúlyozni, mint ahogy ez az esettanulmány akár a Műegyetem történetének egy konkrét időszakban legjobb tudomásom szerint elfogadott és bevezetett módszer volt. A teljesség kedvéért ugyanitt megjegyzendő, hogy a Hallgatói Klub esetében e folyamat féloldalasra sikeredett, aminek számtalan oka van. Könnyű lenne mindezt a „hallgatói érdektelenségre” kenni, azonban a helyzet ennél sokkal árnyaltabb: a képzésünk jelenlegi struktúrája e módszer befogadására, kidolgozására és alkalmazására jelenleg meglátásom szerint teljességgel alkalmatlan. Ennek további taglalásától itt eltekintek.

E dolgozat azonban nem e „módszer” bemutatásáról, pláne nem kidolgozásáról szól. Sokkal inkább kívánja érinteni a konkrét megoldás lépcsőfokait, mintsem általános pedagógiai elveket megfogalmazni.

-A megoldás.

-SZIMBIOTIKUS építészet-

A meglévő - átalakítandó belső tér spontán, 'a priori adottság. A „talált tér” egyik alapesete, megnyilvánulása közvetlenebb, mint általános esetben.

-TÉRANALÍZIS-

-Téri tartam. A „talált tér” birtokba vétele.

-Irányított tér.

-Feszültséggel megtöltött tér. A feszültség kioldása, építészeti eszközökkel.

-Térfalakkal irányított tér.

-Fénnyel irányított tér.

A „talált tér”, és a tervezett, „rátelepedett tér” új téralkotó felületeinek síkjai (padló, mennyezet, fal) kölcsönhatásából létrejövő új téri tartam a térhatás tudatos fokozása érdekében kerülnek egymással kölcsönhatásba – a talált tér és a rátelepedett tér szimbiózisa formájában.

A tér közepén (a „Janus-pillérekkel szemközt) álló, az épület hosszirányú raszterére illeszkedő, teherhordó vasbeton pillér pár a legnehezebben kezelhető téri helyzetet jelentette. Ennek feloldására azt a megoldást választottam, hogy a térnek mintegy a közepére „toltam” a büfé-bárpult együttesét, amelynek így korpusza - körüljárhatósága révén - meghatározó téri elemmé, valódi térszervező - térosztó objektummá vált. Logikus következménye volt ennek az építészeti döntésnek, hogy a két szerkezeti pillért a büfé-bárpult korpuszának szerves részévé kell tenni, ami által e két mozdíthatatlan szerkezeti térelem hamisítatlan „belsőépítészeti” elemmé vált, mintegy bekeretezve ezt a hosszanti irányultságú „funkcionális objektumot”.

A kiemelt térképző szerepet erősíti a bárpult fölé helyezett, a teherhordó pillér párra akasztott üveghíd, amely a tároló polc funkcióit hivatott szolgálni, de intenzív látványelemként markáns térszervező elem is egyben. A bárpult nagytér felőli hosszoldalának ellenoldalán, a kiemelt padlósíkú ülőfogyasztás térrésze felől, ugyanilyen hosszanti büfé pultelem helyezkedik el, ami geometriájával, paramétereivel az ülőfogyasztás ergonómiai – funkcionális kívánalmaihoz igazodik.

Stratégiai fontosságot tulajdonítottam a tér hatásvilágításának, ezen belül is a központi büfé – bárpult korpuszának, és az álmennyezeti térből a bárpult fölé függesztett üveghíd differenciált megvilágításának.

-SZERKEZET-

-A büfépult markáns építészeti - belsőépítészeti „funkcionális” jelenléte természetes módon követelte meg szerkezeti és technológiai kialakításának, anyagválasztásának, részletképzésének az igényességét is.

-KONKLÚZIÓ IV.-

-Praxis I. / Alkotás-

Az Építészet jelensége totális - a Természet közléseinek, valamint az Emberi kultúra és civilizáció megnyilvánulásainak egyik legtisztább kikristályosodása. Ez kategorikus erkölcsi parancsot ró az Építészre: munkásságával az épített, és a természetes világ közötti harmónia, szerves kapcsolat megteremtését kell szolgálnia.

-Praxis II. / Tanítás-

Az Építészet oktatásának, az építészeti gondolat hivatalos keretek között történő átplántálásának ügye a szakma művelésének szuverén alkotó területe, az Építészet étoszának talán legfontosabb alappillére. A szakma egész jövője szempontjából kiemelt stratégiai jelentőséggel bír. Presztízsének és színvonalának megteremtését, ápolását, szinten tartását és folyamatos emelését, minőségének biztosítását minden erkölcsi és anyagi eszközzel segíteni kell.

Az Építészet tanítható. A szakma műveléséhez szükséges ismeretek átadhatók, és megszerezhetők, a hivatalos építészeti oktatás keretein belül, az oktatás szerkezetének, módszertanának tudatos és rendszeres felépítésével, a tantételek és diszciplínák e gondolat jegyében fogant folyamatos revíziójának, korrekciójának és aktualizálásának biztosítása mellett.

-ERKÖLCS-

-A JÖVŐ – AZ „ÉRETT KOR”-

-PERIFÉRIA-

-A HELY, MINT MŰVÉSZET – ALKOTÓ ENERGIA-

-KONKLÚZIÓ V.-

-V. VÉGEZETÜL-

Mestermunkám rövid bemutatásával értekezésem tárgyalási szakaszának a végére értem, noha, jól tudom, hogy minden egyes megállapításához további gondolatok, elágazások sora lenne illeszthető. Ez talán azt is jelenti, hogy írásom nyitottsága rejtett ajtókat tárhat föl, a folytatásra érdemes gondolatok számára. Mindazonáltal, téziseim megfogalmazása előtt, talán nem haszontalan egy rövid összegzést tennem e helyütt, amely kerek egészé zárja mondandómat.

-ERKÖLCS-

Dolgozatomban, kiindulásként, az Építészet **tárgyával**, és az azzal direkt kölcsönhatásba kerülő Emberrel: egyfelől a praktizáló-tanító (az alkotó építész), másfelől a tanulás-tanítás folyamatának alávetett (a jelölt) **alannyal** foglalkoztam, és vizsgálataim során, gondolataim kifejtése kapcsán, az Építészet étoszának általánosságával találtam magam szemben.

Vizsgálataim során konstatáltam, hogy gondolataim kifejtése apropóján mondandóm, szinte mindig, az erkölcs témakörénél jutott egyfajta nyugvópontra. Ennek, úgy gondolom, jó oka van: meglátásom szerint a Kortárs Építészet, és a benne alkotó Építész számára korunkban - kimondva, kimondatlanul - az erkölcs, az erkölcsös alkotói magatartás kérdése megkerülhetetlen viszonyulási és viszonyítási pont lett - regionális, és nemzetbéli hovatarozástól, egyéni ars poeticától függetlenül. Az Építészet a XX. század és a XXI. század fordulóján az Építész számára alapjában etikai, semmint akár esztétikai, akár tudományos viszonyulást jelent a kultúra és a civilizáció, a Természet és az Emberi Jelenség korrelációjában. A világ jelenségeihez való erkölcsi viszonyulás, az etikus lét világlátásának tudatállapota, véleményem szerint, egy-egyértelmű megfeleltetése a „nagykorúság” létállapotának.

-A JÖVŐ - AZ „ÉRETT KOR”-

Ha ezt a gondolati játékot a jövő felé kitekintve folytatjuk, akkor - elsősorban - nem túlságosan nehéz megállapítanunk, hogy a XX. század folyamán szinte szélsőségesen kibővült eszköztár, és ezzel párhuzamosan, a szélesen kitárult anyag- és szerkezeti (és anyagi) lehetőségek szép perspektívát nyitnak a XXI. század építészetének (az Építészetnek, nem a dömping-építészetnek). Amennyiben ez, a szinte korlátok nélküli lehetőség – másodsorban - felelős alkotói magatartással is párosul, úgy szép, hosszú „érett kor” is társulhat ehhez a perspektívához. Hogy ez időben mikor következhet be, és, hogy meddig fog tartani?

Nos, ennek boncolgatásától itt most eltekintenek...

-PERIFÉRIA-

Ha az iménti gondolatmenetben szóba került a régió, és a nemzetbéli hovatartozás kérdése, legyen szabad itt egy rövid kitérőt tennem, e kérdéskörben is, a Kárpát-medencében élő és alkotó magyar építészektől. Régióink építészetét előszeretettel szokás „követő építészetnek”, vagy a „perifériák építészetének” nevezni.

E meghatározások egyikét sem tartom igazán szerencsésnek, mert azok (különösen az első) minimális empátiás képesség, a Kárpát-medencei sors ismeretének, és átérzésének teljes hiányában mondattak ki...

A „nem követő építészet” sommás megfogalmazását talán az objektum-építészet (emlékmű-építészet?), innováció-centrikus, excentrikus építészet gyűjtőnév fogalmi meghatározása alá rendelhetjük. Ennek művelői közé tartoznak a kortárs építészet sztárjai, a Frank O. Gehry, Zaha Hadid, Lord Norman Foster, és a hasonló kaliberű szupersztárok (és az ő nevükkel fémjelzett innovatív alkotó műhelyek), akik - félreértés ne essék - nagy szolgálatot tesznek a Kortárs Építészet ügyének, és a haladás eszméjének.

Természetes, hogy a magyar építész nem tudja az innováció, az objektum-építés szintjén fölvenni a versenyt a szupersztárokkal, akik az önbizalomtól (és sokszor a pénztől is) duzzadó építetők akarattól hajtva, a több évszázados organikus társadalmi fejlődés biztosította bázison bontakoztatják ki tehetségüket.

Nem szabad ugyanakkor ezt a helyzetet frusztrációval és szkepticizmussal megélnünk, és nem szabad bezárkózunk, elfordulunk a progresszió e sajátos megnyilvánulásától, bármennyire is jogosnak érezzük a sokszor öncélú objektum-építészet kritikáját.

-A HELY, MINT ALKOTÓ ENERGIA-

A minőségi Magyar Építészet legszebb példái ezer szállal kötődnek a HELYHEZ, a TÖRTÉNETHEZ és az IDŐHÖZ, e három meghatározó civilizációs - kulturális dimenzióhoz. E kategóriák mindegyike az Ember legszemélyesebb belső világából táplálkozó, „önéletrajzi ihletettségű”, és -elkötelezettségű, tiszta forrás.

Számomra mindeme meghatározó komponensek közül a HELY, mint építészet – alkotó kategória a legmeghatározóbb elem, amint az, néhány munkám ismertetéséből, reményeim szerint kiderült („talált tér”, szimbiotikus építészet, stb.). Hiszem, hogy különleges képesség szükségeltetik a HELY SZELLEMÉNEK megragadásához is, a HELYBŐL sugárzó üzenet meghallásához, letapogatásához, és értő interpretálásához.

E ponton a magyar építészet is - a portugál, finn, spanyol építészet mintájára - kitörhet a „követő építészet”, és a „perifériák építésze” enyhén pejoratív beskatulyázása alól. Remek analógiát találunk ennek illusztrálására a zeneművészet területén, Kodály Zoltán, Dohnányi Ernő, Lajta Béla, Weiner Leó, de leginkább Bartók Béla munkásságában. A bartóki zene által leírt pálya a legszebb modellje az előttünk nyíló perspektívának. Az ő egész művészi tevékenysége szolgálat: egy nép lelkének, kultúrája mélyrétegeinek megismerése, feltérképezése, és átlényegítő interpretációja. Bartók munkájával, zenéjével, a népdal apoteózisával eljuttatta

kultúránkat a XX. század progresszív csúcsára, az egyetemesség legmagasabb szintjére. Ezzel bebizonyította, hogy van átjárás a perifériákról a központok felé...

-KONKLÚZIÓ V.-

A maradandó értékeket megfogalmazó, autentikus építészeti alkotás igazi fokmérője tehát nem az, hogy a „perifériákon” születik-e meg, avagy az innovatív tervezői műhelyekből kikerülő objektum-csodaként, a világ „szerencsésebb felén” manifesztálódik, hanem az, hogy a Mű egyediségéből el tud-e emelkedni az általános kategóriák szintjére.

E kritérium alapállása viszonyítási pont kell, hogy legyen az építészet oktatásának szuverén alkotói területén is.

Egyesből az általános felé. Az egyéntől a közösségig. Az esztétikától az erkölcsig. A „korszerűtől” az „egyetememesig”...

-VI. TÉZISEK-

NAGYKORÚSÁG

(Korszerű-e az Építészet?)

-1.-

Az Építészet, egyfelől, mint alkotási folyamat, másfelől az Építészet önálló diszciplínája, mint a vizsgálat tárgya egyaránt leírható az indukció vizsgálati módszerével. Ezt tekinthetjük az Építészet önreflexiójának, amely a szakmagyakorlás szemszögéből közelíti tárgyát, de amely a „nagy egész” leírására és bemutatására is képes.

-Az Építészet, mint alkotási folyamat.

Az építészeti megismerés a szubjektum szintjén megfelelő mennyiségű és – minőségű, tudás- és élményanyag meglétét feltételezi. Fokozott szerep, és ennek megfelelő súlyú teher hárul a felelősen gondolkodó, **erkölcsi alapállású, korszerű és történeti tudással egyaránt rendelkező** Építész, az „Architect doctus” személyiségre. Az alkotó építész **egyéni invenciójából és a feladat egyediségéből (tehát az „egyesből”)** kiindulva jut el szerzői művén keresztül az **építészeti kategóriák (az „általános”)** rendszeréhez, tehát induktív módszerrel gondolkodik és alkot.

-Az Építészet jelensége, mint a vizsgálat tárgya.

Az Építészet világa nem regulázható hivatalos esztétikai dogmák, nem kanonizálható kötelező, kizárólagos érvényű formai keretek közé, egységes művészi világkép esztétika rendszerébe, amely alkalmas lehetne magának a jelenségnek a vizsgálatára. **Az alkotó építészek munkásságából (az „egyediből”)** kiindulva lehet az **építészet egészére (az „általánosra”)** vonatkozó megállapításokat és előrejelzéseket tenni, ami induktív vizsgálati módszert feltételez.

-II.-

A XIX. Század és a XX. század fordulóján – addigi történetének legjelentősebb fordulópontján – az építészet eszmetörténetében olyan folyamatok indultak el, amelyek a kibontakozó XX. század folyamán teljesen új tudati állapotba, új érettség szintjére juttatták az építészet világát. Ez az új érettségi fok a XIX. Század eklektikájába torkolló „művészi kor” végérvényes lezárását, új esztétikai alapállású művészi korszak kezdetét, ezzel párhuzamosan **új művészeti-alkotói öntudat manifesztálódását** jelentette. Az építészet önálló diszciplínája új horizontokat nyitott meg.

-III.-

Az Építészet **megismerési folyamata**, új tudati állapotában, csak a mindenkori Jelen „**KORSZERŰ**” megismeréséből indulhat ki, minél teljesebb, széleskörű **horizontális** (tehát a Jelenre vonatkozó) ismeretek megszerzése által. Az elvi alapállású **KORSZERŰSÉG**, mint megismerési módszer gyakorlása, és alkalmazása az Építész munkája során szükséges, de önmagában nem elégséges feltétel: a „**TÖRTÉNETISÉG**” térhez és időhöz kötődő tudás- és tapasztalat anyagának **vertikális** (tehát mélységi) ismerete az elégséges feltétele a magas színvonalú és hiteles Építészet, a magas színvonalú építészeti alkotás létrejöttének.

-IV.-

Az Építészet, mint önálló diszciplína látóköre, horizontja végtelenül kitért: megismerésének, és magas szintű gyakorlásának a folyamata az emberi Megismerés autentikus formája, teljesség. Ez a teljesség térben és időben az építészet új „művészi” öntudatra ébredésének – vagyis, egyfelől a „korszerűség” újfajta értelmezésének, másfelől a „történetiséghez” kötődő identitása felismerésének – pillanatától válhat lehetségessé. Megfordítva: **az Építészet jelensége totális – a Természet közléseinek, valamint az Emberi kultúra és civilizáció**

megnyilvánulásainak egyik legtisztább kikristályosodása. Ez kategorikus erkölcsi parancsot ró az Építésre: munkásságával az épített, és a természetes világ közötti harmónia, szerves kapcsolat megteremtését kell szolgálnia.

-V.-

Az Építészet tanítható. Oktatása – az építészeti gondolat átplántálásának ügye – a szakma művelésének szuverén területe, amely egész jövője szempontjából kiemelt stratégiai jelentőséggel bír. A tanulás és a tanítás folyamatában nagy hangsúlyt kell helyezni az önálló, felelős gondolkodásra való nevelés elvére, az ezt elősegítő oktatói felfogás módszertanának érvényre juttatásával. A kortárs Építészet világának jelenségét a Jelenkor („civilizáció”) széleskörű megismerésének deduktív (tehát a kor általános jelenségeiből az egyedi jelenségek megismerése felé haladó) módszerével kell megközelítenünk. A tanulási folyamat szerves része azonban a történet („kultúra”) világának mélységi megértése és megismerése is. E kettős kritérium adja a megszerezhető, és az építészet gyakorlásához elengedhetetlenül szükséges tudás mennyiségi és minőségi alapjait. Ezen ismeretek átadhatók, és megszerezhetők a hivatalos építészeti oktatás keretein belül, az oktatás szerkezetének, módszertanának tudatos és rendszeres felépítésével, a tantételek és diszciplínák e gondolat jegyében fogant folyamatos revíziójának, korrekciójának és aktualizálásának biztosítása mellett.

Szécsi Zoltán építész

Budapest, 2007. december 11.

-VII. SUMMARY-

ADULTHOOD **(Contemporary „Modern” Architecture?)**

My work introduces „ADULTHOOD” as metaphoric visions of three different aspects of my survey.

-The first vision is about „Architecture”.

My suspect is that this particular topic, in its turbulent mental phase, originated in the revolutionary events of the avant-garde and in those of the modern movement, is in a transitional state of mind. I call it „ADULTHOOD”.

-The second vision is about educating architecture.

I investigate the self-reflection of Architecture on this very distinctive state of mind and existence, unprecedented in its long history: how, to describe and by what instrument this very different psychological and mental phase? This investigation leads us to the very sensitive field of education. I Myself, having been involved in this field for almost two decades from now can detect the importance of this fundamental question: young people, who have just passed their adolescence – reaching “ADULTHOOD” while being “educated” - meet the complex problems of the aforementioned architectural adulthood.

-The third vision is about Myself.

My personal architectural existence has spanned a two-decade period since my graduation in 1988. This time being corresponds to the mental and physical age of „ADULTHOOD” of the individual human being. And, yes, indeed, I can recognize this ripe of age in my public professional life. My practice has fulfilled the adequacy of this allegory by now.

-I. INDUCTION-

The method I call for in the examination of the phenomenon of contemporary architecture, named inductive – intuitive method, seems to be a suitable one. This method focuses on the „one” and spreads its findings towards the „general”.

Architecture as a way of creation and as a subject of investigation can be monitored by the means of the inductive – intuitive searching method.

-The Architect's creativity (as the „one”) can lead the individual work to the realm of the universality of the architectural categories (the „general”).

-The world of contemporary architecture (the „general”) can be described, reported, forecast and categorized by the oeuvre of its participant, the individual architect (the „one”).

-II. ARCHITECTURE-

The consolidation of the revolutionary events of the Modern movement resulted in a very deep impact in the phenomenon of modern architecture and beyond. Whereas Contemporary Architecture originates from the progression of Modern Movement, it still bears and witnesses the benchmark of „ADULTHOOD” and “MODERNITY” as a definitive phase of physical existence, and as a definitive way of aesthetic-artistic consciousness.

-III. HUMAN-

„Modernity” as continuity, by means of being educated, or having been a practicing architect permeates the HUMAN as the subject of investigation.

The educated HUMAN, the „architect doctus”, by his comprehensive „horizontal knowledge” and awareness of the present day's progression, deepened in the “vertical” knowledge of history and tradition can act as a real “contemporarian”. By doing so, he serves his community, and sets himself free of autocratic efforts in his

professional activity, and contributes his part in creating a visual world, available for every individual in the modern society.

This horizontal and vertical awareness and knowledge constitutes the criteria of the cognition of Architecture (the HUMAN being educated architecture), and that of the architectural Cognition (the HUMAN practicing Architecture) as well.

-IV. PRAXIS-

Let there follow along the way a brief analysis of my architectural practice, by examining a couple of projects and buildings of mine. In doing so I intend to use the searching method I call inductive, and also some of the key words of my survey. Here I include the more detailed description of my so called Masterwork (Student club for the Eszterházy Károly Líceum in Eger), too.

The Architectural Phenomenon means TOTALITY. It integrates within the totality of all the incarnations of Human Civilization and Culture, and the totality of all the manifestations of Mother Nature, and constitutes the clearest crystallization of both.

-V. FINALLY-

In my treatise, my main view has focused on the Object of Architecture, and on the HUMAN in correlation with it: the Architect in practice, or the Candidate as student, both as the Subject of Architecture. Along my investigations finally I found myself in the fields of architectural ethics and aesthetics - at the universality of Architectural Ethos.

Indeed, here at the turning point of the XX.-XXI. century contemporary architecture requires ethical rather, than esthetical or scientific attitude from the Architect in the universal correlation between Mother Nature and Human Phenomenon. That attitude identifies the exact psychological and mental state of existence I call "ADULTHOOD".

Authentic („modernistic" and „adult") architecture can only create everlasting values, be it either on the peripheries, or on the more adventurous part of the Planet.

The main point instead is, whether the WORK can stand out from its “oneness” and reach out for the peaks of universality (to be acclaimed as “general”) or not.

That’s the ethos of architecture we have to keep and to teach.

From the „one” reaching the „general”. From the “individual” reaching the “community”. From the “aesthetics” reaching the “ethics”. From the “modernity” reaching the “universality”.

KORTÁRS ÉPÍTÉSZET – A JELENBEN ÉLŐ ÉPÍTÉSZET

(Témavázlat-kísérlet)

-Bevezetés-

A tematika, az építészet sajátos felépítésére tesz kísérletet. Egy-egy előadás egy-egy alapfogalom köré szerveződik, ahhoz rendel fogalmakat, ad rá értelmezést, és abból fogalmaz meg „tételeket”, von le következtetéseket. E sajátos értelmezések nem merev, kőbe vésett, abszolút igazságok, hanem egyszerű, erkölcsi alapállású mellérendelések.

-A tárgy témavázlatának koncepciója-

- vezérmotívum: minden témában a fő hangsúly a jelenvaló léten van
- az egyes előadások célja: a „kortárs” fogalmától (horizontális) eljutni a „történetiség” (vertikális) fogalmáig, mélységi ismereteket közvetítve
- minden egyes alapfogalom (előadás) az építészeti kérdésfeltevésből indul ki (bevezetés), ettől elvonatkoztat, azt elemzi (tárgyalás), és ahhoz tér vissza, majd következtetéseket von le (befejezés)

-Az alapfogalmak, és a melléjük rendelt definíciók-

Az alapfogalmak (témák) a lehető legáltalánosabb, az építészet világához természetesen kötődő, de nem azoktól függő, a priori filozófiai kategóriák – **KULTÚRA** (történelem, művészetek, stb.), **CIVILIZÁCIÓ** (természettudomány, anyag-szerkezet, társadalomtudomány, stb.), **EMBER**, **TERMÉSZET** (természettudományok), **UNIVERZUM** (világ, tér, idő). Tudatosan törekedni kell a „legáltalánosabb” jelző pontos alkalmazására.

E témákból (kategóriákból) levezethető, hozzájuk visszavezethető a bennünket körülvevő világ teljessége. Hozzájuk kell rendelni az építészet fogalmaiból tisztán levezethető legáltalánosabb **definíciókat** (állításokat), amely hozzárendelés mindenfajta építészeti feladat megoldásának kiindulási alapja lehet. Ezeket az állításokat lehetne az építészet axiómáinak nevezni (lásd később). Az állítások talán inkább erkölcsi alapállású szentenciák, mintsem merev dogmák.

Az **alapfogalmakhoz rendelt definíciók** rugalmasan bővíthető / behelyettesítő alternatív állításokat is jelenthetnek. Sőt, az sem zárható ki, hogy minden alapfogalomhoz mindenkinek saját magának meg kell adnia fogalom-értelmezését, és ezen értelmezésre adott egy mondatos érdemi választ (az ahhoz való viszonyulásának személyes definícióját), saját viszonyítási axiómáit.

-A témavázlat-

„KORTÁRS ÉPÍTÉSZET – A JELENBEN ÉLŐ ÉPÍTÉSZET”

-BEVEZETŐ SZAKASZ-

-A téma fölvezetése

-Első meghatározás

-Analógiák

-Fogalmak, fogalom-meghatározások

GONDOLAT – az intuitív „belső oldal”, a belülről való építkezés, az introvertáltság belső tengere („Poiészisz) - **KULTÚRA**.

SZÓ - az önkifejezés eszköze, a mérnöki és építészeti tudományok eszközrendszerének („Tekné”) ismerete, a ráció oldala, az extrovertált faktor - **CIVILIZÁCIÓ**.

E két fő kategóriát a **TERMÉSZET** és az **EMBER** szimbiózisának megnyilvánulásain keresztül olvassuk.

-TÁRGYALÁSI SZAKASZ (ELŐADÁSOK)-

I. Világ (alapfogalom – fő tárgyalási téma)

- „Világ-fény”-teremtés
- Fény
- Mítoszok
- Univerzum
- Elemek
- Élet
- Fejlődés, evolúció
- Rend-rendetlenség (entrópia)
- Csillagászat
- Égi-földi harmóniák
- Kozmosz-mikrokozmosz

Definíció: AZ ÉPÍTÉSZET TOTALITÁS. A REND ÉS A RENDEZETLENSÉG MŰVÉSZETE .

II. Természet (alapfogalom – fő tárgyalási téma)

- A táj
- A táj elemei
- A táj története
- Növény, növényi struktúrák
- Kultúrtáj
- Virtuális táj
- Kert
- Épített táj
- Éghajlat
- A Föld
- A Természettel foglalkozó tudományok (természettudományok)

Definíció: AZ ÉPÍTÉSZET TERMÉSZET ÉS EMBER SZIMBIÓZISA.

III. Tér (alapfogalom – fő tárgyalási téma)

- Térfogalmak
- Dimenziók
- Természeti tér
- Épített tér
- Virtuális tér
- Külső-belső
- „Köztes”
- Térelméletek
- „Tető” – térlefedés – hajlék. „Nagy tető.”

Definíció: A TÉR VÉGTELEN, MEGISMERHETŐ ÉS KITÖLTHETŐ AZ ÉPÍTÉSZET AXIOMÁI SZERINT.

IV. Idő (alapfogalom – fő tárgyalási téma)

- Az idő története
- Tér-idő, téridő
- Relativitás
- Fizika
- Az időbeliség

Definíció: AZ IDŐ EGYSZERI ÉS MEGISMÉTELHETELEN TÖRTÉNETFOLYAM. AZ ÉPÍTÉSZET IDŐBEN LEJÁTSZÓDÓ, EGYSZERI ÉS MEGISMÉTELHETELEN TÖRTÉNETFOLYAM.

V. Anyag (alapfogalom – fő tárgyalási téma)

- Anyag, általában
- Anyagtan, az anyag története
- Az építőanyag
- Az építészet anyagai

- Textúra
- Faktúra
- Felület
- Mélység
- Struktúra
- Kompozíció
- Szín-anyag
- Fény-anyag

Definíció: AZ ANYAG ELSŐDLEGES, DE A SZELLEM NÉLKÜL HALOTT.

VI. Szerkezet (alapfogalom – fő tárgyalási téma)

- „Praktikus”
- Tér és szerkezet
- Anyag és szerkezet
- Szerkezettörténet
- Szerkezetesztétika
- Térlefedés
- Tér létrehozása szerkezettel
- Tér áthidalása szerkezettel
- Struktúra
- A természet „szerkezetei”
- Innováció, mint általános fejlődési kategória.
- Katasztrófák, csúcsteljesítmények
- Hidak
- Felhőkarcolók

Definíció: AZ ÉPÍTÉSZET A PRAKTIKUM ÉS AZ INNOVÁCIÓ ÉS AZ OBJEKTUM-ÉPÍTÉS MŰVÉSZETE.

VII. Ember (alapfogalom – fő tárgyalási téma)

- „Az emberi jelenség”

- Antropológia
- Kulturális antropológia
- Teremtésmítoszok
- Az emberrel foglalkozó tudományok (társadalomtudományok)
- Történelem
- Szociológia
- Erkölc
- Filozófia
- Esz­tétika
- Az építész** (a fenti diszciplinák fényében)
 - az „építész” a társadalomban (történetisége, szerepe, súlya, jelentősége, stb.)
 - az építész személyisége (alkotás-lélektan, társadalom-lélektan, stb.)
 - az építész mai feladatai (tervező-építő-beruházó-hivatalnok-tanár)
 - az építész felelőssége a társadalomban
 - Funkció, funkcionalizmus
 - „Minden mérték forrása az ember” (magyarázat és végkövetkeztetés)

Definíció: AZ EGO SZEREPE AZ ALKOTÁSBAN. AZ EGO MINIMALIZMUSA (ÖNKORLÁTOZÁSA)

VIII. Társadalom (alapfogalom – fő tárgyalási téma)

- A társadalommal foglalkozó tudományok (társadalomtudományok)
- A társadalom története
- Az Ember, mint társadalmi lény
- Ember – társadalom – kultúra
- Társadalmak – kultúrkörök
- Multikultúra
- Globalizáció

Definíció: „SZÍNHÁZ AZ EGÉSZ VILÁG, ÉS SZÍNÉSZ BENNE MINDEN FÉRFI ÉS NŐ.”

IX. Tudomány (alapfogalom – fő tárgyalási téma)

- Az ember és a világ leírása
- Számok, mennyiségek, mérés
- Az „építészet megszületése”
- A Természettel foglalkozó tudományok (természettudományok)
- Objektivitás
- Megismerés
- Építéstudomány
- Innováció
- A tudományos világkép
- Rend és rendezetlenség

Definíció: AZ ÉPÍTÉSZEZET AZ EMBERI MEGISMERÉS AUTENTIKUS ÉS TELJESEN EGYEDÜLÁLLÓ FORMÁJA.

XI. Kultúra I. (alapfogalom – fő tárgyalási téma)

- Kultúra, általában
- Civilizáció, általában
- Vizuális kultúra, általános vizualitás
- Művészettörténet
- A „hét szabad művészet”
- Képzőművészetek
- Irodalom. „Az irodalom tere”
- Színház. A színház tere
- Mozi, film. A film tere
- Díszlet, álarc, mimikri
- Mozgásművészet, mozgásszínház
- Objektum
- Tér és objektum (kívül-belül)

Definíció: AZ ÉPÍTÉSZEZET A KÖLTÉSZEZET SAJÁTOS MEGNYILVÁNULÁSA.

XII. Kultúra II. (alapfogalom – fő tárgyalási téma)

- Történelem, történetiség
- A város története (az emberi település története)
- Építészettörténet
- A kultúra történet, kultúrkorszakok
- Reneszánsz, a ciklikusság, mint alapkategória
- Teremtés, újrateemtés
- Alkotáslélektan
- A HELY. „Genius loci”
- Tradíció
- Népi kultúra
- „Magas kultúra”
- Hely – idő – személyiség, mint hármasság meghatározottság
- Zene, mint különleges kapcsolat
- Társművészetek és építészet

Definíció: AZ ÉPÍTÉSZET KOLLEKTÍV EMLÉKEZET. AZ ÉPÍTÉSZET A SZIMBIÓZIS MŰVÉSZETE.

XIII. Eszköztár (alapfogalom – fő tárgyalási téma)

- Történet
- Rajz
- Ábrázolás
 - térábrázolás (története is)
 - síkfelületek ábrázolása
- Kompozíció
- Struktúra
- Kollázs
- Képzőművészet
- Technikák
- Színdinamika
- Tervezés

- Építési eszköztár
- Építési technikák
- Számítógép
- Számítógéppel segített tervezés, hatása „az” építészetre
- Virtuális terek
- Virtuális térábrázolások

Definíció: „TEKNÉ”. AZ ÉPÍTÉSZET JELENSÉGE LEÍRHATÓ. A TÉR LEKÉPEZHETŐ, MODELLEZHETŐ, ÉS FORDÍTVA: A MŰALKOTÁS MEGÉPÍTHETŐ E LEKÉPEZÉS ÁLTAL.

-BEFEJEZŐ SZAKASZ (ÖSSZEGZÉS-)

- 1. Az Építészet totalitás.**
- 2. Az Építészet az Emberi Megismerés autentikus és teljesen egyedülálló formája.**
- 3. Az ÉPÍTÉSZET az Emberi Jelenség megnyilvánulási formáinak (Kultúra, Civilizáció), és a Természet jelenségeinek, közléseinek közös halmaza: eseti és általános megnyilvánulásai, egész szellemi fölépítménye pedig Ember és Természet szimbiózisának, egymásra hatásának legtisztább kikristályosodása.**
- 4. Az Építész erkölcsi kötelessége, hogy szerzői művével az épített és a természetes világ közötti harmónia megteremtését szolgálja.**

-2. számú Függelék-

-EKLEKTIKA - 1985.-

Az európai építészet egész története során a letisztulást, egy új „stílus” kialakulását minden esetben az antik formákhoz való visszatérés jelentette.

Ez nyilvánvalóan nem lehetett azonos fokon történő visszatérés (megismétlés): minden kor az összes előzőt magába integrálva, nagyobb bonyolultsági fokon válik éretté, éli virágkorát, és válik túlhaladottá. Következésképp a fentebb említett törekvés mögött is mindenkor bonyolultabb szervezettségű társadalom, differenciáltabb emberi kapcsolatok működtek, s a szintézis megfogalmazására – közvetve vagy közvetlenül - az ókori Görögország, és az antik Róma előképei szolgáltak mintául.

A mindenkori dialektikára adott metafizikus válasz (vagyis a társadalmi ellentmondások ilyenforma építészeti megfogalmazása, vagyis az építészet, mint önálló művészeti ág tulajdonképpeni története) eleve ellentmondáson nyugszik. Kérdés, hogy mennyire oldható föl (fölordható-e egyáltalán) ez az építészetben is túlnövő, és egyetemes dimenziókat is feszegető paradoxon? (Külön tanulmány tárgyát képezhetné, hogy mi volt az a kifogyhatatlan erőforrása az antik szellemnek, ezen belül pedig, az antik építészetnek, amely a mindenkori megújulás élére tudott állni, nem engedvén a felszínre bukkanni a fejlődés belső ellentmondásait - egészen a XIX. század végéig.).

Az eklektika kendőzetlenül föltárta, és kritika nélkül tovább alkalmazta az építészet történetének e belső tendenciáit, és az ellentmondásokat a végsőig kiélezve megválaszolatlan erkölcsi, filozófiai és esztétikai problémák sorát vetette föl, nemcsak az építészet, hanem az egyetemes (múltba tekintő, de a jelenben alkotó) emberi gondolkodás terén is.

Kikerülhetetlennek látszik az a következtetés, hogy a „reneszánsz utáni reneszánszok” szükségképpen vezettek az eklektika kiúttalan elvtelenségéhez, ismétléseihez, részigazságaihoz. Nem nyújtott, nem nyújthatott kielégítő megoldást a Szecesszió sem, amely ugyan maradandó értéket alkotott, hatásával azonban csak kitolni tudta a válságperiódus határát (bár a vázolt gondolatmenetet logikailag követve a szecesszió talán már „modern” törekvésnek nevezhető).

Az építészet kimerült, és mint művészet, alkalmatlanná vált a társadalmi mozgások kifejezésére. A gótika óta fokról-fokra veszítette el vezető szerepét, mostanra pedig teljesen kikerült a folyam fő sodrából. Megfeneklett. Ebben a vákuumban kell keresnünk a modern építészet kialakulásának mértjeit.

A XX. század első negyedében a kiútkeresők figyelme ismét Rómára vetült, létrehozva a Római Iskolát. Ez adta a végső lökést a szárnyait bontogató modern építészeti törekvések úttörőinek forradalmuk kirobbantásához. (Érdekes nyomon követni ezt a folyamatot az avantgárd művészet terén, különös tekintettel a festészetre.).

Forradalom volt ez, a szó legteljesebb értelmében, amely könyörtelenül elsöpört minden előzőt. Elvágta a gyökereket, fölégette a jelent a múlttal összekötő hidakat maga mögött. Szentül hitt eszméinek örökkévalóságában. Bárhogyan is alakult későbbi fejlődése: ifjúkori túlkapásai, érett korabeli tévedései, és aggkori hibái nem szabad, hogy elfeledtessék velünk elévülhetetlen érdemeit. Óriási vívmánya, hogy felszabadította az építészetet a mindenkori eklektika béklyói alól, és megteremtette egy újfajta építészeti gondolkodás létjogosultságát.

S, hogy mi a jelen nemzedék feladata? Azóta ismét válságperiódust él át az építészet. Nos, hát talán élnek még a gyökerek, és állnak még a hidak romjai. Gondolkozásunk azonban végérvényesen és visszavonhatatlanul más.

„Ahogy a semmi kisimítja
Az agónia árkait,
Miként a vidék hófúvás után
Lecsillapul, hazatalál,
Valahogy úgy alakul, rendeződik
Fokról-fokra ember és Isten,
Pusztulás és születés párbeszéde.”

Pilinszky János örökérvényű igazát különösképpen vonatkozóan érzem a huszadik század és az avantgárd óriási viharai után – világnézeti hovatartozástól függetlenül is. És nemcsak az építészet terén...

-3. számú Függelék-

-IDÉZETEK-

- MATEMATIKA – ANALÓGIA-

„A módszertisztaság, a feltételek világos megfogalmazása okozza, hogy a matematikusok sohasem beszélnek egymás mellé, mint más tudományok üzöi oly gyakran; minden idők és minden országok matematikusai pontosan megértik egymás szavát. A matematikusok az érthetlenségükről hírhedtek, pedig talán senkim más nem fogalmazza meg a mondanivalóit olyan messzemenő tekintettel a másik emberre, mint éppen a matematikus.” (Péter Rózsa: Játék a végtelennel, Tankönyvkiadó, 1978.; 211. oldal.)

„A matematika nem képzei, hogy abszolút igazságokat képes kimondani. Tételei mindig ilyen 'ha-akkor' fogalmazású szerény állítások. *Ha* csak körzött és vonalzót használunk, *akkor* a kör nem négyszögesíthető. *Ha* pontokon és egyeneseken ilyen és ilyen tulajdonságú idomokat értünk, *akkor* igazak a róluk következők.

Igaz, hogy az iskolában nem ilyen tételekhez szoktunk, és az eddigi fejezetekben sem volt ilyen a tételek megfogalmazása. Aki ismeretet közöl, az jól teszi, hanem készen adja az eredményeket, hanem mintegy keletkezésükben; a keletkezés lázában pedig nem fornak még ki a pontos feltételek. De a nagy alkotó korszakokat rendszerint kritikái korszakok követik: a matematikusok visszatekintenek a befutott útra és kibontogatják a kész eredmények magvát.

Ilyen nagy rendszerező volt Euklidész, e téren az ő geometriai műve maradt a minta évszázadokon át. Először felsorolja az alapfogalmakat és a rájuk vonatkozó alapfeltételeket (ezeket nevezik máig is axiómáknak); csak annak szólnak, az ezután következő bizonyítások, akinek olyan elképzelése van pontokról, egyenesekről, síkokról, hogy a rájuk vonatkozó axiómákat igaznak fogadja el. Éppen ezért igen nagy gonddal összeválogatott axiómák ezek, megannyi olyan állítás, amiben minden

ember szemlélete megegyezik; például közöttük van az is, hogy adva van két pont, ezeken át mindig húzhatunk egyenest, és pedig csakis egyet.” (Péter Rózsa: Játék a végtelennel. Tankönyvkiadó, 1978.; 212-213. oldal.)

„Közismert, hogy a matematikában a tételek igazságának ismerve nem a közvetlen gyakorlati tapasztalat, hanem a *logikai bizonyíthatóság*.

A bizonyítás a matematikában azt jelenti, hogy kimutatjuk: a szóban forgó tétel ellentmondásmentesen következik más tételekből. Ez persze csak akkor ér valamit, ha ezek a 'más', régebbi tételek – az előzmények – biztosan igazak, vagyis ha előzőleg azok is ugyanúgy be voltak bizonyítva. Ezek tehát még régebben bebizonyított tételekből következnek, e már régebben bebizonyított tételeknek ugyancsak voltak előzményeik, és így tovább.

Világos azonban, hogy ez a visszavezetés nem mehet a végtelenségig. Kell lenniük olyan tételeknek, amelyeknek már nincs előzményük, amelyeket tehát bizonyítás nélkül fogadunk el igaznak. Ezek az alaptételek az *axiómák*.

Az axiómák eredetileg gyakorlati tapasztalatokból származnak. Ha tehát a matematikában *közvetlenül* nem a gyakorlati tapasztalat is az igazság ismerve, *végső soron* a matematika igazsága is tapasztalati alapokon nyugszik.

Az axiómákból bizonyítások láncolata útján következnek mind újabb és újabb tételek – így épül fel a matematika minden ága, minden úgynevezett *matematikai diszciplína* (pl. a halmazelmélet, a természetes számok aritmetikája, az euklideszi geometria, a Bolyai-geometria, stb.). (Nagy pillanatok a matematika történetében. Gondolat, Budapest 1981. 4. fejezet. Bizám György: „Semmiből egy új, más világot teremttem.” Mi a Bolyai-geometria? 113.-114. oldal.)

-TANÍTÁS (EGYETEMI OKTATÁS, ÉPÍTÉSZKÉPZÉS)-

-EGYÉNI ARS POETICA-

-AXIOMATIKUS ÉPÍTÉSZET-

-„MINIMALIZMUS”-

Modernitás – individuum – alkotói felelősség

„A Modern Mozgalomból sarjadjó modernitás iránti vágy a ráció által felismert valóságigényre és az őszinteség ruszini követelményeire figyelve szinte elfeledte a

másik oldalt, azt, hogy a művészet – illúzió is. Illúziót keltő, emberi vágyakat, képzeletet, érzelmeket kifejező világ, nem csupán száraz racionalitás. Az illúziók visszaállítása, néha túlzó elmerülés egy illuzionisztikus világba, a hideg racionalizmus visszafogása épp ezért a későmodern kor természetszerű jellemzője. A redukált tényezőkre bontás, a funkcionalizmus, konstruktivizmus vagy akár a strukturalizmus, a klasszicizáló racionalizmus után az építészetben természetszerűen kialakult jó néhány formai kísérletező irány, amely az építészetet rafinált posztmodern eklekticizmusnak, a dekonstruktivizmus, a folding vagy a neomodern megvalósulási területének, illetve a magas technika személytelen érvényesítésének tekinti. A törekvések jó részében él egy mélyebb érzékenység, az a szellemi magatartásmód is, amely a szociális és a személyes összetevőkre-érzelmekekre egyaránt alapoz, s a belső emberi vonások kibontakoztatására, műgondra és pontosságra, emberi viszonyokra-érzésekre, kifejezésre és megértésre törekedve alkot.

A fejlett világ elitépítészetében azonban a problémák egyre inkább személyes nézőpontúak. A közösség állapotát sokan áttekinthetetlennek ítélik, s ez a magas kultúra értékrendjében, az értékválasztásban is kifejeződik. Napjainkban a fejlett euro-atlanti világ személyes választásait a 'kötetlenség és tetszőlegesség' jellemzi, így igen különböznek egy szellemi táboron belül is a megnyilatkozó álláspontok.

Az építészetben e szemlélet lényegét a világépítészet legismertebb képviselője, Frank Gehry még 1991-ben megfogalmazza: 'Az építészet ma személyes ügy, amely az egyes embert akarja kifejezni. A valóság a fogódzót, védelmet vesztett kötetlenség. Nincs ideológiák, filozófiák által meghatározott, elérendő, ideális állapot, csak individuális egyensúlykeresés.'

A dekonstruktivista filozófus, Jacques Derrida viszont a várossal kapcsolatban húzza alá a bizonytalanságból eredő szükségszerű óvatosság lényegét: 'Egy városnak mindig is nyitottnak kell maradnia a csak-azt-tudja-hogy-nem-tudja, milyen-lesz-jövőjére; ezt a nem-tudást az építőművészet és a városfejlesztés részévé kell tenni, el kell fogadtatni.' Ez a tény viszont az építész és várostervező közösség iránti fokozott felelősségét követeli meg.

Az újként tisztelt értékek szélsőségesen személyes értelmezése éppúgy lehetséges, mint felelős alkotói magatartás alapján végiggondolni és mérlegelni az új értékeknek vallott tézisek értéktartományát. Leegyszerűsítve a tanulságokat, a számára érvényes értékeket egy francia szakíró, Jean-Pierre LeDantec így összegzi: 'Nincs

más ésszerű kiút a káoszra ítélt modern városainkban, mint az építkezések során a véletlenre hagyatkozni, vagyis engedni a gazdasági és tulajdonlási célszerűségeknek, az össze nem illő, de mégis fölépülő építészeti objektumok hatékonyságának.’.

Felsorolja az általa alkalmasnak tartott értéktartományt is. Eszerint ez a ’hatékonyság’ olyan mai ’értékeink’-et jelenti, mint a ’funktionalitás, luxus, sajátos jegyek, külső megjelenés, extravagancia, ilyen-még-nem-volt’.

A kötetlenség és tetszőleges választás lehetősége birtokában mindenki saját felelőssége tudatában döntheti el, hogy a modernizáció egyetemes emberi értékei közül milyen értékeket választ. Az értékorientáció azonban hatással van az építészeti művekre és ezeken át a használók közösségére és a jövőjére. Az építészek alkotói felelőssége ezért nem csökkent, hanem növekedett. Személyes jellegű és megkerülhetetlen: a választás terhe alól senki nem térhet ki.” (dr. Vámosy Ferenc: A Modern Mozgalom és a későmodern. Az építészet története. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 2002. 17.-18.oldal.)

-AVANTGARD ÉS ARRIERE-GARD- -MODERNITÁS ÉS ŐSISÉG-

Ludwik Erhardt: Találkozások Krzysztof Pendereczkyvel.

Zeneműkiadó. Budapest, 1981.

(Ford.: Esztényi-Lawnik Eszter)

Op. cit. 102. o.

„A Passió jelentőségét kétségkívül nem vizsgálhatjuk kizárólagosan zenei kategóriákban, egész sor vonatkozására csak bizonyos idő elteltével derült fény. Michel de Coster, a liége-i egyetem munkatársa, aki érdekes közvélemény kutatást rendezett a Passió hallgatói között az 1970-es liége-i bemutatón, arra a következtetésre jut, hogy a mű példátlan világsikerét a modern zenét nem kedvelő közönség körében érdemes lenne szociológiai szempontból megvizsgálni. A közvélemény kutatás alapján de Coster megállapítja: a siker fő tényezője a hallgatónak az a meggyőződése, hogy a mű ízig vérig modern, *ennek ellenére* érthető tartalmában, szerkezetében, kifejezőeszközeiben egyaránt. Hasonló

véleményének adott hangot Harold C. Schönberg, a kitűnő amerikai kritikus a New York Times 1969. március 7-i számában, a Passió New York-i előadása után, amelyet Stanislaw Skrowaczewski vezényelt: „A New York-i közönséget legjobban talán a mű szilaj, elemi drámai ereje ragadta meg. Van tehát lehetőség olyan modernizmus megteremtésére, melyet nem az utóbbi évtized zeneműveiben oly általános, butító unalom jellemez.”

Op. cit. 105. o.

„Az esztétika megkísérli meghatározni, hogy mi a szép és mi nem, mintha a szépségnek volna valami állandó formulája, ahol a rútság úgy létezik, mint a fény mellett a sötétség. Mindez azonban háttérbe szorul akkor, amikor a természetünkben, érzésvilágunkban és fogékonyságunkban ősidők óta rejlő dolgok érintését megérezzük. A művészek visszatérnek ezekhez a dolgokhoz, mert nélkülük a művészet csupán külső máz, csupán a divatnak nevezett pillanatnyi szükségleteket szolgálja.” (Zygmunt Mycielski: Pendereckiego opus magnum. Tygodnik Powszechny, 1966. július 13.)

Op. cit. 105. o.

...ezt az érdeklődést egy jelszó kelti, amely képes megmozgatni a benyomások megkérgesedett rétegét, és megtölteni eleven, friss tartalommal a társadalmi emlékezet sablonjait. Ez a jelszó kétezer éves. Hatására feltűnnek emlékezetünkben a festmények és szobrok ezrei, előbukkannak a homályból az építőművészeti részletek, megvilágosodnak a belső terek, felcsendülnek az elfeledett szövegek szótöredékei, a jelzők és a metaforák, s velük együtt a félbeszakadt melódiák, frázisok és kadenciák, amiket valahonnan már ismerünk.” (Andrzej Kijowski: Olvasópróbák...)

Op. cit. 106.-107. o.

„Avantgarde? Ez a mű szinte keresztülhúzza ezt a meghatározást, itt egyszerűen zenéről van szó minden további jelszó nélkül.” (Zygmunt Mycielski: Pendereckiego opus magnum. Tygodnik Powszechny, 1966. július 13.)

Op. cit. 108.-109. o.

„...lehetetlen elszakadni a zenetörténet egészétől, és teljesen új törvények rendszerét létrehozni a korábbi korszakok eredményeinek felhasználása nélkül. Létezik-e ekkora alkotói potenciállal rendelkező nemzedék? A romantikusok óta talán minden zeneszerző-generáció erről ábrándozik. Később azonban mindig kiderül, hogy a forradalom csak félig sikerült, mivel túlságosan is ránk nehezedik a szokások óriási ballasztja, a szokásoké, amelyek legmerészebb kutatásainkban is szóhoz jutnak. A mai hallgatóknak gyakran az a benyomásuk, hogy valamilyen totális változások tanúi. Mesterségesen felosztják a zenét a hagyományosra, ami eddig volt, és az újra, ami állítólag semmiben sem hasonlít a korábbira... Az összefüggések alighanem kézenfekvőek, hiszen a zeneszerzők nem potyognak az égből. Elképzelhető-e Boulez stílusa Webern és Messiaen pozitív vívmányi nélkül? Márpedig az ő zenéjük eredetét ismerjük. A mai zene hosszú evolúció eredménye, s gyökerei nem csupán az előző nemzedék újító eredményeibe kapaszkodnak, hanem messze visszanyúlnak a múltba, s ezzel nem mindig vagyunk tisztában.” (R. Wasita: Avantgarde és örökség.)

-4. számú Függelék-

-A MESTERMUNKA RÖVID, ÖSSZEGZŐ LEÍRÁSA-

Az egri Eszterházy Károly Főiskola Líceuma Eger városának tradicionális belvárosában helyezkedik el, a Bazilika tőszomszédságában. Kapcsolt intézményei a város több pontján is megtalálhatók. Ezek egyike városközponttól néhány percnyi sétára, az egri vár patinás falainak tőszomszédságában helyezkedik el, ahol a Főiskola illetékes vezetői Diákcentrumot kívántak létrehozni, egy régóta funkcióját veszített épület belső átalakításával. A Diákcentrum koncepció szerves részét képezte a Hallgatói Klub funkciójának építészeti kialakítása is, amelynek generáltervezésével a Főiskola a BME Építészmérnöki Karának Ipari és Mezőgazdasági Épülettervezési Tanszékét bízta meg.

A szóban forgó épület Eger északi részén található, az Eszterházy Károly Főiskola Leányka utcai campusán. A szabadon álló épület a campus közterülettel határos, déli határvonalán helyezkedik el, rálátással a város központjára, és előnyös helyszínrajzi adottságánál fogva a campus „főbejárataként” is funkcionál. Főhomlokzata a Leányka utcára néz, főbejárata és gazdasági bejárata is innen nyílik, térben egymástól jól elkülönítve. A szemközti beépítés az utca túloldalán sorházias jellegű, földszintes lakóépületekből áll. A campus épületünkkel szomszédos épületei ugyancsak szabadon álló oktatási, illetve szállásépületek (kollégiumok).

Az épületet eredetileg üzemi konyha-étteremnek építették, a funkciónak megfelelő infrastrukturális háttérrel. A kétszintes épület földszintjén volt az üzemi főzőkonyha, az emeleten pedig az étterem helyezkedett el. A közelmúltban a Diákcentrum - koncepció jegyében az emeletet átépítették, és az alapterület megosztásával

szűkítettébb profilú melegítőkonyhát, ételfogyasztási lehetőséggel, valamint számítógépes információs központot hoztak ott létre.

A földszinten elhelyezkedő, és évek óta használaton kívül álló üzemi konyha területét jelölték ki az új főiskolai Hallgatói Klub helyéül. A Diákcentrum, és a Hallgatói Klub funkcionális együttese az Építető szándékai szerint a főiskolai campus általános „nappali tere” kívánt lenni, teret nyújtva a főiskolai polgárok kulturált szórakozási, művelődési, és kikapcsolódási igényeinek.

A tervezés és megvalósítás teljes folyamata 2003. év elejétől 2004. tavaszáig tartott. A beruházás mintegy négyszáz négyzetméter bruttó alapterületen valósult meg, összértéke meghaladta a nettó hatvanmillió forintot.

A Hallgatói Klubnak is otthont adó új Diákcentrum épületét a hetvenes években emelték. Az alapincézetlen, földszintből és egy emeletből álló, háromtraktusos épület tartószerkezeti rendszere vasbeton pontalapokon nyugvó monolit pillérváz, födém szerkezete harántgerendás kialakítású, amelyekre előre gyártott födempallók támaszkodnak. A függőleges külső térelhatárolást 30 cm vastag kitöltő falak biztosítják, amelyek beton sávalapokon nyugszanak.

A Diákcentrum – koncepciót kiteljesítő Hallgatói Klub kialakítása szinte a teljes földszinti térstruktúra elbontását jelentette, míg az emeleti szintet csak igen korlátozottan (a térbe beálló, és funkcióját veszített teherlift elbontása, és az azt körülvevő födém szakasz kiváltása miatt) érintette.

A feladat megoldása során a szűkös, kötött térstruktúra új funkcióra történő átranzponálása, valamint ezen új belső téri világ komplett belő kialakítása, egyedi arculatának megalkotása jelentette a legnagyobb kihívást. Munkánk során szabad kezet kaptunk, és tervünk megvalósításakor lehetőségünk nyílt a hazai átlagot meghaladó felkészültségű, igényes gyártó-kivitelező apparátussal való szoros együttműködésre is.

A mintegy háromszázötven négyzetméter nettó össz - alapterületű Hallgatói Klub egy többfunkciós nagyteremből, az azt kiszolgáló mellékterekből (nemenkénti közönség WC-mosdó, általános raktár, hangstúdió, büfé, háttérhelyiséggel, stb.), a Hallgatói Önkormányzat részére kialakított iroda egységből, és általános gépészeti terekből áll.

A Klub közönség-bejárati frontját az épület főbejáratának érintésével nyitottuk meg, és áttört térfalát a kiszabadított tartószerkezeti pillérek mögé húztuk, és alaprajzi pozícióját a pillér-raszterek alkotta merőleges rendszerből enyhén kibillentettük. Célunk ezzel az volt, hogy a bejárati frontot maximálisan „kinyissuk”, és hogy tágasabb előteret biztosítsunk a Klubba érkező közönségforgalom számára, tekintettel a bejárati pozíció - a meglévő állapotot bemutató alaprajzból jól kiolvasható - kedvezőtlen térbeli és alaprajzi adottságaira.

A kiszolgáló terek (közönség WC-mosdók, ruhatár, iroda, raktár, stb.) tudatos csoportosításával és koncentráálásával igyekeztünk maximális alapterületű, összefüggő „nagyteret” biztosítani a fő funkció számára.

A nagyteret alternatív használatát a térben elkülönülő tértartományok tervezésével kívántuk biztosítani.

A lehetséges funkcionális elrendezéseket bútorozott alaprajzi sémákon mutattuk be, négy alapesetet feltételezve.

Az épületgépészeti megtáplálás vezérvonala a nagyterem északkeleti hossz-végfal mentén, az épület hegyfelőli oldalán, a földdel közvetlenül érintkező térelhatároló fal mentén a térből lehasított gépészeti szerelőtér, ami mögé behúzhatók a felső szint mennyezet alatt futó elosztó alapvezetékei, valamint a légtechnikai gerincvezetékek (oda- és ellenáram). E szerelőtérből a gerendák között tudunk kiállni a térbe, ami által minimalizálható a belmagasság-vesztés. A szerelőtér felőli ferde síkú rekesztő fala a belső tér felé dől, aminek műszaki – funkcionális oka van.

A gépészeti szerelőtér a légtechnikai vezetékek révén közvetlen kapcsolatot tart a légtömör kialakítású, aktív gépészeti álmennyezeti terekkel, amelyek szívott - nyomott légállapotát a perforált álmennyezetek filtrálják a belső tér felé.

A gépészeti megtáplálás műszaki koncepciója tehát eleve az álmennyezeti -és a falfelületek mozgását feltételezte. Ezt a műszaki megoldást a felületek anyagának és geometriájának tervezésekor automatikusan komplex térképző - esztétikai faktorként is értelmeztük.

A vizuális és térbeli hatások fokozása érdekében a padlósíkot is megmozgattuk, a funkcionális tagolás határai mentén. Ezzel a tér otthonosságának, intimitásának fokozását is szolgálni kívántuk: a térbeli tagozással, a funkcióhoz igazodó téri hierarchia jött létre, amely a funkcióváltás mentén az ülőfogyasztásnak intimebb, csöndesebb, elkülönültebb teret biztosít, a relatíve kis méretű nagyteremben, annak szerves részeként, „zajosabb” térhasználat esetén is (pl. tánc, zene) - a tér vizuális egységének megbontása nélkül.

A térbe beálló, kiszabadított teherhordó vasbeton pilléreket „Janus - pillérburkolattal” (fele-fele arányban fa laminált és fémlemez burkolat) láttuk el, az anyagváltás környezetében pedig – a pillértestek robusztus voltát oldandó - negatív horonyképzést alkalmaztunk.

A Hallgatói Klub akadálymentes használatát a főbejárati front elé épített, öt százalékot meg nem haladó gyalogosrámpa biztosítja. Az új funkcióhoz akadálymentes WC-mosdóegység is készült.

A nagytér, és a közönség WC-mosdók terei mesterséges szellőztetést kapnak. A HÖK iroda természetes szellőzése biztosított. A nagytér és az iroda természetes bevilágítással rendelkezik, noha előbbi esetében a hegy felőli homlokzati ablaksor befalazásra kerül, a gépészeti megtáplálás funkcionális és térbeli igényei miatt. A tér megvilágítását a vonatkozó szabványok szerint számított mesterséges megvilágítás biztosítja.

A dohányzó vendégek számára elkülönített dohányzóhelyet alakítottunk ki, természetes szellőzéssel az utca felé.

Az alkalmi táncos rendezvények káros hatásának kiküszöbölésére a mennyezet alá akusztikai védelmet is nyújtó, táblás, perforált gipszkarton álmennyezet készül, hanglágymódosító betéttel. A zajhatás közterületre történő közvetlen kijutásának mérséklését az utcáfronti ablakok megfelelő hangszigetelésű ablakszerkezetekre történő cseréje biztosítja, az eredeti homlokzati rend szerinti modulban és méretrendben.

Az épület földszintjén a gazdasági bejárat, és az ezekhez kapcsolódó funkciók megmaradtak, így a lépcső és a liftblokk együttese is, amely továbbra is a főnti funkciók kiszolgálását szolgálja. Ugyancsak megmaradt a főbejárat melletti porta, a telefonközpont, az elektromos kapcsolótér, és a felső számítógépes teremhez a közelmúltban létesített nemenkénti WC-mosdó blokkok együttese is.

A fal- és padlóburkolatok rajzolatát egyedi tervek alapján készítették el, tervezői szín- és mintaválasztás szerint.

A belső ajtók sajtolt acél tokszerkezetűek, laminált felületkezelésű bükk ajtólapokkal, az igénybevételekhez igazított szerkezeti rétegfelépítéssel, krómozott vasalattal. Az álmennyezetek monolit gipszkarton felületek, a gépészeti igények szerinti hozzáférhetőség biztosításával, és a légállapotokhoz méretezett perforációkkal.

A beépített belső bútorok (büfépult, bárpult, ülőpadok) egyedi tervezésűek, csakúgy, mint a tér meghatározásában kiemelt jelentőséggel bíró belsőépítészeti elemek (oszlopburkolatok, szerelt, dőlt síkú falak). Az ezen elemek mögött kialakított gépészeti megtáplálás belső térrel való kommunikációját fém perforált lemezfelületek biztosítják.

A szerelt belső térhatároló fal fém falváz rendszeren nyugszik, ami vandálbiztos kivitelű burkolatot hord, acél trapézlemez hordozó rétegre erősített kasírozott építőlemezzel, bükk laminált gyári felületképzéssel. Hasonló konstrukciós elvek szerint készül a kiszabadított, térbe beálló szerkezeti vasbeton pillérek burkolata is: a fémabroncs tartószerkezetre rögzített hordozófelület (OSB lap) fele-fele arányban fa

laminált, és fémlemez burkolatot kap, amelyek elválasztását - összekapcsolását keményfa illesztő fúgával oldottuk meg.

A bárpult fölötti üveghíd kétrétegű, ragasztott edzett üveggerendából áll, amit egyedi acél szerelvényekkel rögzítettünk a teherhordó monolit vasbeton pillérekhez, a pillérburkolatot megosztó fúgákon keresztül. Az üveghíd hat méteres fesztávot hidal át. Az „üveggerenda” gerincére egyedi acél rögzítő elemekkel kapcsolt, haránt irányú edzett üveg konzolos borda párokat helyeztünk föl, amelyek az edzett üveg polclapokat fogadják. További kiegészítő üvegmunkaként a bárpult fedlapja alatti homloklapokra savmaratott, egyedi geometriájú és kiképzésű, metszett tükör fúgákkal tagolt tükörlap fríz díszsort ragasztottunk föl, a bútortest tömegének differenciált tagolására.

A térben elhelyezett mobiliák tervezői közreműködéssel kiválasztott, igényes gyári termékek.

IRODALOMJEGYZÉK

-Ernesto Grassi: A szépség ókori elmélete

(Tanulmány Kiadó. Pécs, 1997. Ford.: Pongrácz Tibor)

-Leonardo Benevolo : History of Modern Architecture

(The M.I.T. Press, 1985.)

-Kenneth Frampton: A modern építészet kritikai története

(TERC Budapest)

-Kérékgyártó Béla: A mérhető és a mérhetetlen

Építészeti írások a XX. századból

(Typotex, 2000)

-Moravánszky Ákos: Monumentalitás

Kritikai antológia

(TERC Kft., Budapest 2006.)

-Ludwik Erhardt: Találkozások Krzysztof Pendereczkyvel

(Zeneműkiadó. Budapest, 1981. Ford.: Esztényi-Lawnik Eszter.)

-dr. Vámosy Ferenc: A Modern Mozgalom és a későmodern

Egyetemi tankönyv

(Nemzeti Tankönyvkiadó, 2002.)

-Kiss István DLA: „...és megszületék az építészet.”

(Építésügyi Tájékoztató Központ, 2003.)

-Le Corbusier: Új építészet felé

(Corvina Kiadó, 1981. Ford.: Rozgonyi Ádám)

-Batár Attila: Láthatatlan építészet

(AB OVO Kiadó, 2005.)

-Nagy pillanatok a matematika történetében

(Gondolat, Budapest 1981.)

-Péter Rózsa: Játék a végtelennel

(Tankönyvkiadó, 1978.)